

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Palatalitet hos ungdommer i Vest-Lofoten

En kombinert studie av tale- og skriftspråk

Marit Irene Andreassen

Masteroppgave i nordisk språk ved lektorutdanningen trinn 8-13, NOR-3982, mai 2023

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstillinger, forskningsspørsmål og begrepsavklaring.....	2
1.2	Oppgavens struktur.....	3
2	Teoretisk bakgrunn.....	5
2.1	Palatalisering, palatalitet og av-palatalisering.....	5
2.2	Tidligere forskning på CMC.....	7
2.3	Nyere forskning på palatalitet i skrift.....	11
2.4	Språknormer.....	12
2.5	Språklig indeksikalitet.....	13
3	Metode.....	15
3.1	Datagrunnlag.....	15
3.2	Utvalg og beskrivelse av deltakere.....	16
3.3	Etikk – alder, samtykke, personvern og anonymisering.....	16
3.4	Studiens design og gjennomføring.....	17
3.4.1	Spørreundersøkelse og to gjenfortellingsoppgaver.....	18
3.4.2	Meldingsoppgaver og gruppeintervju.....	20
3.4.3	Registrering og kategorisering av data.....	22
3.5	Forskerrollen og språklig akkomodasjon.....	24
4	Resultater.....	27
4.1	Muntlig palatalitet.....	27
4.1.1	Muntlig gjenfortellingsoppgave.....	27
4.1.2	Gruppeintervju.....	30
4.2	Skriftlig markert palatalitet.....	34
4.2.1	Skriftlig gjenfortellingsoppgave.....	35
4.2.2	Fiktiv vennemelding.....	37
4.2.3	Autentisk privatmelding.....	38

4.3	Gruppeintervju.....	40
5	Diskusjon.....	43
5.1	Av-palatalisering?.....	43
5.2	Ulike kontekster i innsamlingen av data?.....	44
5.3	For skriftlige data: Språknormer for talemålsnær skriving i området?	48
6	Avslutning og videre forskning.....	51
6.1	Oppsummering	51
6.2	Videre forskning	52
	Referanseliste	55
	Vedlegg	61
	Vedlegg 1 Sikt.....	61
	Vedlegg 2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	63
	Vedlegg 3 Spørreundersøkelse.....	66
	Vedlegg 4 Tegneserier til gjenfortellingsoppgaver.....	68
	Vedlegg 5 Intervjuguide.....	69

Tabeller

Tabell 1:	Transkripsjonsnøkkel.....	23
Tabell 2:	Totaloversikt over antall palatale og ikke-palatale realiseringer i materialet.....	28
Tabell 3:	Frekvente leksem med potensiell palatal uttale av /n/	29
Tabell 4:	Frekvente leksem med potensiell palatal uttale av /l/	29
Tabell 5:	Oversikt over fordelingen mellom palatal og dental uttale i gruppeintervjuene	31
Tabell 6:	Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 1	32
Tabell 7:	Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 2	32
Tabell 8:	Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 3	33
Tabell 9:	Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 4	33
Tabell 10:	Oversikt over forekomster med og uten potensiell palatal markering.....	35
Tabell 11:	Fordeling av hvordan forekomstene av palatalitet er markert i materialet	37

Tabell 12: Oversikt over mottakere i de autentiske privatmeldingene.....	39
Tabell 13: Oversikt over gruppefordelingen	40

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt muntlig og skriftlig palatalitet hos 29 ungdommer i Vest-Lofoten. Jeg har derfor brukt en kombinasjon av metoder for å samle både muntlige og skriftlige data. Lofotmålet har tradisjonelt palatalitet, og det ene hovedfokuset har vært å undersøke variasjonsmønstrene for variablene /n/, /l/, /d/ og /t/ i talemålet. Her har jeg brukt en muntlig elisiteringsoppgave og gruppeintervju for å samle muntlige data. Funnene fra disse delundersøkelsene viser at omtrent halvparten av forekomstene som potensielt kunne ha hatt palatal uttale i lofotmålet, har palatal realisering. I gruppeintervjuene er antallet palatale forekomster litt lavere. I tillegg er det stor forskjell mellom de fire variablene med hensyn til antallet palatale forekomster, hvor palatal /n/ ser ut til å stå sterkest i talemålet.

Det andre hovedfokuset har vært å undersøke i hvilken grad og hvordan palatalitet kommer til uttrykk i talemålsnære skrivesituasjoner. For å samle skriftlige data har jeg brukt en skriftlig, talemålsnær elisiteringsoppgave i tillegg til avlevering av fiktive og autentiske tekstmeldinger. I gjenfortellingsoppgaven er det bare noen få markeringer av skriftlig palatalitet, mens fenomenet er helt fraværende i tekstmeldingene. Jeg argumenterer for at den pågående av-palataliseringsprosessen, samt kontekstene i datainnsamlingen, er faktorer som kan forklare variasjonsmønstrene for muntlig palatalitet. Det samme gjelder for fraværet av skriftlig palatalitet, men her ser deltakerne også ut til å styres av normer for talemålsnær skriving.

Forord

Etter flere måneder med lesing og skriving, frustrasjon og skrivesperre, kan jeg endelig si at jeg er i mål!

Aller først fortjener veilederne mine, Øystein A. Vangsnes og Åse Mette Johansen, en stor takk for all hjelp og veiledning. Takk for at dere har hatt tro på meg og prosjektet mitt, og for at dere har støttet meg gjennom hele prosessen.

At jeg tidligere i studieløpet ble introdusert for MPSM-undersøkelsen, anser jeg som avgjørende for denne masteroppgaven. Interessen min for sammenhengen mellom talemål og talemålsnær skriving startet da, og arbeidet med denne oppgaven har vært utrolig lærerikt. Takk, Øystein!

Jeg vil også takke de 29 ungdommene i Vest-Lofoten som tok seg tid til å være med i undersøkelsen min, og ikke minst for at dere var villige til å avlevere private tekstmeldinger.

Til slutt vil jeg rette en takk til familie og venner som har lyttet og trøstet, bidratt med vekking, lufteturer, middager og korrekturlesing. Jeg setter utrolig stor pris på dere!

Tromsø, mai 2023

Marit Irene Andreassen

1 Innledning

En landsomfattende undersøkelse gjennomført av Opinion i 2016 viser at 53 prosent av deltakerne som var under 30 år, skriver på dialekt i private sammenhenger (Språkrådet, 2017). Resultatene fra en masterstudie om skriftspråket i debattforumer noen år tidligere (Evjen, 2011) viser at det er klart flere dialektytringer fra Nord-Norge i tre debattforumer tilknyttet norske nettaviser, sammenliknet med ytringene fra Vestlandet og Østlandet. Forskningsfeltet om digital skriving og dialektskriving, altså den skrivingen som i dag skjer i sosiale medier og som kjennetegnes av at man «skriver som man snakker» (Hårstad, 2021, s. 36), vokser seg stadig større. Blant annet har Røynealand og Vangsnes (2020) gjennomført undersøkelsen *Multilektale praksisar på sosiale medium*, heretter kalt MPSM. Dette prosjektet handler om skriving og dialektskriving i ulike kontekster på sosiale medium, blant elever på videregående trinn fra ulike deler av landet. De fant ut at det er svært vanlig at ungdommer skriver dialekt i private sammenhenger, og når det gjelder ungdommene i Nord-Norge, følger disse i stor grad et ortofont ideal i dialektskriving (Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 384). Dataene har blitt samlet inn på ulike måter i de nevnte undersøkelsene, men resultatene kan likevel gi oss en pekepinn på hvor utbredt dialektskriving er i dag.

I forbindelse med en fordypningsoppgave tidligere i studieløpet fikk jeg tilgang til en del av materialet tilknyttet den nevnte MPSM-undersøkelsen. Da ble jeg særlig interessert i materialet fra Lofoten siden jeg selv kommer derfra, og jeg la spesielt merke til at det var få markeringer av palatalitet i dette skriftlige materialet. Røynealand og Vangsnes (2020, s. 368) tolker dette forsiktig som «eit teikn på at trekket ikkje vert oppfatta som eit sentralt tale-målstrekk av ungdommane sjølve». Larsen (2022) har brukt noe av det samme materialet fra MPSM-undersøkelsen i sin masteroppgave om markering av palatalitet i skrift i Nord-Norge og Trøndelag. Hun avslutter oppgaven med å peke på at en studie som samler inn «ekte» språk hadde vært interessant, siden MPSM-undersøkelsen samler skriftlige, elisiterede språkdata som kun forteller noe om hvordan deltakerne selv mener at de ville ha skrevet i ulike situasjoner. Hun foreslår da å «gjennomføre kvalitative intervju med språkbrukerne for å få et innblikk i deres oppfatninger og tanker rundt egne skrivepraksiser» (Larsen, 2022, s. 45). Min undersøkelse er ment å være et svar på det Larsen (2022) etterlyser.

1.1 Problemstillinger, forskningsspørsmål og begrepsavklaring

Siden materialet Røyneland og Vangsnes (2020) og Larsen (2022) baserer seg på, viser lite markering av palatalitet i Lofoten, har jeg undret på om fraværet av skriftlig palatalitet gjenspeiler deltakernes lofotmål, eller om det bare gjør seg gjeldende når de skal skrive talemålsnært. De overordnede problemstillingene i undersøkelsen har for det første vært *å undersøke om ungdommer i Vest-Lofoten har palatalitet i sitt talemål*, og for det andre *å avklare i hvilken grad palatalitet kommer til uttrykk i den talemålsnære skrivingen deres*. I tillegg har jeg ønsket å finne svar på hvorfor de muntlige variasjonsmønstrene ser ut slik de gjør, og hvordan skrivespraksisen kan forklares. Dette har jeg formulert i tre forskningsspørsmål:

1. Hvordan ser variasjonsmønstrene for palatalitet i talemålet ut?
2. I hvilken grad og hvordan kommer palatalitet til uttrykk i talemålsnære skrivesituasjoner?
3. I hvilken grad kan variasjonen i palatal uttale og skriftlig markert palatalitet forklares som en effekt av:
 - a. Av-palatalisering?
 - b. Ulike kontekster i innsamlingen av data?
 - c. For skriftlige data: Språknormer for talemålsnær skriving i området?

Lofotmålet er en del av det nordnorske dialektområdet, og omfatter ifølge Hanssen (1996, s. 131) kommunene Røst, Værøy, Moskenes, Flakstad, Vestvågøy, Vågan og Hadsel. I min undersøkelse har jeg med 29 deltakere fra Vest-Lofoten, hvor samtlige ungdommer (med unntak av én fra Vågan) er hjemmehørende i Vestvågøy eller Flakstad kommune. Leknes er det eneste stedet med bystatus i Vestvågøy kommune, og i Flakstad kommune er det ingen steder som har bystatus. Leknes er også det eneste stedet med videregående skole i Vest-Lofoten.

Problemstillingene forutsetter et sammensatt datamateriale, og jeg har derfor samlet både muntlige og skriftlige data, som omfatter blant annet muntlig og skriftlig gjenfortelling av tegneserier, tekstmeldinger og gruppeintervju. Med talemålsnær skriving og talemålsnære skrivesituasjoner mener jeg tilfeller hvor ungdommene ofte skriver på talemålet sitt. Dette er gjerne i private sammenhenger, altså utelukkende i uformelle situasjoner. I denne undersøkelsen gjelder dette elisterte data skrevet på talemål som svar på en gjenfortellingsoppgave, i tillegg til fiktive og autentiske tekstmeldinger som informantene har avlevert. Eksempelet i (1) viser en autentisk privatmelding som er skrevet talemålsnært:

- (1) og om du hadde gidda å bære fullt ei lefse tel meg hadde eg satt stor pris på dæ!!! 🙏🙏🙏

I diskusjonen om konteksters betydning i forskningsspørsmål 3b bruker jeg begreps-paret autentiske og ikke-autentiske skrivesituasjoner. Her baserer jeg meg på Otnes (2013), som skriver om autentiske og fiktive skrivesituasjoner i skolen. Læreren kan på den ene siden etterstrebe å lage tekstoppgaver hvor eleven skal skrive til en reell mottaker, som for eksempel en invitasjon til et foreldremøte eller et leserinnlegg i en lokalavis (Otnes, 2013, s. 203). Dette vil være en *autentisk* skrivesituasjon, med en gitt mottaker, og med en viss hensikt: Teksten skal leveres eller publiseres. I denne skrivesituasjonen foregår det reell kommunikasjon (Otnes, 2013, s. 203–204). Motsatsen til den autentiske skrivesituasjonen er en *fiktiv* skrivesituasjon. Otnes (2013, s. 204) skriver at elevene her skal «gå inn i en tenkt situasjon og ofte også skrive til tenkte mottakere». Eleven skal med andre ord se for seg en mottaker, uten å skulle sende teksten til denne mottakeren. I min studie vil den skriftlige gjenfortellingsoppgaven og de fiktive vennemeldingene presentere slike ikke-autentiske skrivesituasjoner, mens de autentiske privatmeldingene er autentiske og reelle. Selv om jeg her har kommentert skriftlige data spesifikt, er dette med autentisitet en diskusjon som også berører det muntlige materialet mitt. Autentisitet i de muntlige delundersøkelsene kommer jeg nærmere inn på i kapittel 3, under avsnittene 3.4.1 og 3.4.2.

Undersøkelsen min bidrar for det første til feltet om talemålsvariasjon i Nord-Norge, spesielt med hensyn til lofotmålet. Det finnes ikke så mye forskning på lofotmålet fra nyere tid, og derfor er dette verdifullt (Johannesen et al., 2009a; Salamonsen, 2022). For det andre bidrar undersøkelsen til feltet om digital skriving og dialektskriving, og her har den i tillegg didaktisk relevans for skolen: Å bruke elevenes språkkunnskap og deres høye bevissthet omkring egen skrivepraksis, vil være relevant for lærere i utviklingen av elevenes metaspråklige tenking (Brunstad, 2018, s. 143). Hårstad (2021, s. 40) mener at «ikke-skolsk» skriving og digitale skrivepraksiser har et uutnyttet potensial i opplæringen, og han skriver at «det vil være verdifullt å tematisere [...] hvordan ulike språklige praksiser kan være mer eller mindre «passende» eller «brukbare» på forskjellige arenaer» (Hårstad, 2021, s. 40).

1.2 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er delt inn i seks hovedkapitler. I kapittel 2 presenterer jeg det teoretiske bakteppet til studien min, hvor formålet er å bli kjent med hva som ligger i en del begreper og teorier jeg bruker for å svare på problemstillingene. Dette omfatter palatalisering, palatalitet og

av-palatalisering i det nordnorske dialektområdet, hva tidligere talemålsforskning sier om datamediert kommunikasjon (fra engelsk *Computer-Mediated Communication*, heretter omtalt som CMC), skriftlig markering av palatalitet i CMC, etablerte språknormer og språklig indeksikalitet. I kapittel 3 redegjør jeg for hvordan jeg gikk frem i datainnsamlingen, jeg beskriver deltakere og datamateriale, og diskuterer mine metodologiske vurderinger. Kapittel 4 presenterer funnene fra undersøkelsen min, og her svarer jeg på forskningsspørsmål 1 og 2. Deretter drøfter jeg funnene mine i lys av tidligere presentert teori og forskning i kapittel 5, hvor jeg også besvarer forskningsspørsmål 3. I kapittel 6 samler jeg trådene fra undersøkelsen og oppsummerer funnene, før jeg besvarer problemstillingene som ligger til grunn for undersøkelsen. Helt til slutt peker jeg på interessante temaer som det kan forskes videre på.

2 Teoretisk bakgrunn

I dette kapitlet presenterer jeg relevante begreper, teorier og tidligere forskning som er nyttige å knytte til denne undersøkelsen. I det første avsnittet (2.1) redegjør jeg for termene palatalisering, palatalitet og av-palatalisering, og her legger jeg også frem nyere forskning på av-palatalisering. I avsnitt 2.2 presenterer jeg tidligere forskning på CMC, i norsk sammenheng spesielt, og deretter går jeg nærmere inn på nyere forskning på markering av skriftlig palatalitet i avsnitt 2.3. I avsnitt 2.4 presenterer jeg forskning som er gjort på språknormer i tilknytning til talemålsnær skriving, før jeg avslutningsvis i avsnitt 2.5 presenterer det teoretiske perspektivet om språkets indeksikalitet. Akkomodasjon og akkomodasjonsteori er også sentralt i oppgaven, men av strukturelle hensyn har jeg valgt å presentere dette i metodekapitlet, under avsnitt 3.5.

2.1 Palatalisering, palatalitet og av-palatalisering

Et fonologisk språktrekk ved lofotmålet er palatalitet (Hanssen, 1996, s.123; Jahr & Skare, 1996, s. 12). Mæhlum og Røyneland (2012, s. 50) beskriver palatalitet som et lydlig fenomen hvor «artikulasjonen blir dregen attende til ganen [...], og at disse alveolare lydane dermed får ein j-klang». Fenomenet gjelder for de gamle norrøne alveolarene /n/, /l/, /t/ og /d/, og forekommer også i konsonantgrupper. I Nord-Norge er dette mest utbredt når alveolarene er lange, og når de står i trykk tung posisjon¹ (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 111). Dette gjelder særlig for /n/ og /l/, som for eksempel i ordene *mann* og *alle* (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 111). Talemålsprøver av unge informanter fra Stamsund på Vestvågøy, hentet fra Nordisk dialektkorpus, viser forekomster av palatalitet i ord som for eksempel substantivene *hund* og *ball* (Johannesen, et al., 2009a). I tillegg viser resultatene til Salamonsen (2022, s. 27) at samtlige seks deltakere i hennes studie, som alle er ungdommer fra Vestvågøy kommune, uttaler ordet *ball* med palatalitet. Dette vitner om at talemålstrekket fortsatt kjennetegner lofotmål.

I likhet med det vestnorske og det trønderske dialektområdet er det nå for tiden tendenser til av-palatalisering i det nordnorske området, hvor de tradisjonelle palatale alveolarene [ɲ, ʎ, c, ʝ] blir erstattet av de alveolare lydene [n, l, t, d], slik at den palatale uttalen [mɔɲ] blir til [man] (Hanssen, 2010, s. 76; Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 80, 93 og 111).

¹ Talemålsprøver av både unge og eldre språkbrukere fra Stamsund i Vest-Lofoten, hentet fra Nordisk dialektkorpus, viser palatalitet også i trykklette stavelser, som for eksempel i ordet *man* (Johannesen, et al., 2009a).

Denne utviklingen skjer i store deler av det nordnorske dialektområdet, men særlig i urbane områder (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 118). Samtidig har det utviklet seg en variant som ligger mellom palatal og alveolar uttale, nemlig en retrofleks uttale², som gjerne omtales som en kompromissvariant (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 57; Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 80). Ordet *mann* vil da uttales som [mɑŋ], som er tradisjonen i Narvikmålet, og et utbredt fenomen blant yngre talere i Finnmark (Hanssen, 1996, s. 123; Sætermo, 2011, s. 55). Av-palatalisering og palatalitet er et hyppig studert fenomen innen talemålsforskning, og videre vil jeg legge frem resultatene fra noen nyere studier om av-palatalisering, med særlig vekt på Nord-Norge.

Neteland (2009) har studert talemålet til seksten 17-åringer i Narvik, med særlig vekt på uttalen av *nn*-variabelen. Datamaterialet hennes består av intervjuer med disse seksten ungdommene, i tillegg til en referansegruppe med seks 80-åringer. Resultatene hennes viser at til forskjell fra den eldre gruppen, har ingen av hennes unge informanter palatal uttale av /n/ (Neteland, 2009, s. 46). Derimot er denne uttalt enten retroflekst eller dentalt. Resultatene viser også at informantenes bruk av språklige markører henger sammen med om de orienterer seg fra eller mot byen, og om de ønsker å identifisere seg med andre språkbrukere (Neteland, 2009, s. 113–114).

Nesse og Sollid (2010) har sett på palatalitet i fire nordnorske byer. I deres studie, som er en komparativ studie av bymålene i henholdsvis Tromsø og Harstad i daværende Troms fylke, og Narvik og Bodø i Nordland fylke, gjør de blant annet en sammenlikning av et utvalg språklige variabler. De skriver at det nå pågår en av-palataliseringsprosess i tre av de fire byene. I likhet med Neteland (2009) finner de ikke den tradisjonelle palatale uttalen av lang /n/ og /l/ i Narvik, men her er det variasjon mellom retrofleks og alveolar uttale (Nesse & Sollid, 2010, s. 150). I bodø-målet har palatal /n/ blitt dental og palatal /l/ blitt apikal, mens det i Tromsø er variasjon mellom palatal og dental uttale (Nesse & Sollid, 2010, s. 150). Videre skriver Nesse og Sollid (2010, s. 152) at de antar at av-palataliseringen vil fortsette å øke i omfang, ettersom dental eller apikal uttale har blitt vanlig i bymålene.

En annen interessant masterstudie er Sætermos (2011) om talemålet i Alta. Blant 18 informanter i Alta i aldersgruppene 14-15 år, 40-50 år og 80-90 år har hun studert realiseringen av de lange dentalene/alveolarene *l*, *n*, *d* og *t*. Sætermo (2011, s. 79) skriver at «det er ei språkendring på gang i Alta-dialekten; palatal *n* og *l* svekkes til fordel for de postalveolare/-

² Denne lyden betegnes som apikal og postalveolar i studier jeg refererer til senere (f.eks. Nesse & Sollid (2010) og Sætermo (2011)).

alveolare variantene». Mønsteret i resultatene viser at alder er en viktig faktor for uttale, i og med at antall palatale forekomster av både /n/ og /l/ synker i takt med alder (Sætermo, 2011, s. 79). Den palatale uttalen hos den eldste aldersgruppen er stort sett erstattet av retrofleks eller alveolar uttale hos de yngste, mens deltakerne i den midterste aldersgruppen «havner i en slags mellomposisjon, både når det gjelder alder og uttale av *n* og *l* (Sætermo, 2011, s. 79). I tillegg til alder trekker Sætermo (2011) frem at tilhørighet i byen påvirker informantenes uttale. Informantene fra Bossekop i Alta har flere palatale realiseringer enn informantene fra Kronstad og Elvebakken, to andre steder i Alta. Dette forklarer hun med at det har vært mer språkkontakt på de to sistnevnte stedene (Sætermo, 2011, s. 79).

Her kan jeg også trekke inn forskning på palatalitet og av-palatalisering i det trønderske området. Hårstad (2010, s. 196) har undersøkt talemålet til ungdommer i Trondheim, hvor mange av deltakerne viser tydelige tegn på av-palatalisering. Noen av deltakerne har enten palatal eller dental/alveolar uttale, men flertallet opererer med en mellomvariant mellom palatal og alveolar uttale, særlig i realiseringen av /l/ (Hårstad, 2010, s. 196–197). Hårstad og Opsahl (2013, s. 82) plasserer de såkalte mellomvariantene på en «fint»–«bredt»-akse, hvor den palatale kvaliteten blir ansett som et «bredt» trekk, mens postalveolar eller retrofleks uttale anses som «finere».

I denne undersøkelsen er jeg interessert i det synkrone, lydlige fenomenet palatalitet, og derfor benytter jeg meg av begrepet palatalitet fremfor palatalisering. Palatalisering er til forskjell fra palatalitet et begrep for en diakron utviklingsprosess, hvor dentale og alveolare konsonanter har gått over til å ha palatal uttale (Christiansen, 1948, s. 156; Mæhlum & Røyneland, 2012).

Forskningen jeg så langt har presentert, vil jeg bruke til å belyse funnene om muntlig palatalitet i undersøkelsen min. Når jeg i kapittel 5 diskuterer av-palatalisering i lofotmålet, er dette svært relevant.

2.2 Tidligere forskning på CMC

I dag skriver vi omtrent like mye tekst som vi produserer muntlig tale (Hårstad, 2020, s. 143). Dette har sammenheng med den enorme digitale utviklingen de siste tiårene, som har gjort det mulig å åpne for «en helt annen grad av *sosialitet* i den tekstbaserte kommunikasjonen» (Hårstad, 2021, s. 24). Stæhr (2015, s. 153) illustrerer i sin feltbeskrivelse fra Danmark hvordan unge gutter hele tiden veksler mellom ulike former for kommunikasjon mens de sitter på en restaurant. Han skriver at de sjekker Facebook, legger til nye venner, laster opp bilder og

videoer og snakker om samtalene sine på nettet. Alt dette skjer samtidig som de har hyggelige samtaler om andre tema (Stæhr, 2015, s. 153). Digital skriving innebærer med andre ord ikke bare det å bruke teknologi til å produsere tekst, men begrepet omfatter den digitale kommunikasjonen som i dag skjer på ulike sosiale medier. Sosiolingvisten Jannis Androutsopoulos (2011, s. 145) nevner fire trekk som kjennetegner «digital networked writing», som Hårstad (2021) har oversatt til norsk. Jeg siterer oversettelsen direkte nedenfor:

- a. Det er «folkemålspraksiser» [...] i den forstand at dominerende strukturelle trekk på flere måter avviker fra institusjonalisert skriving slik vi kjenner den fra skolske eller profesjonelle kontekster og normdiskurser.
- b. Det er snakk om språkbruk som er mellompersonlig og relasjonsfokusert heller enn temaorientert.
- c. Den digitale sosiale skrivinga er typisk uplanlagte og spontane praksiser.
- d. Det dreier seg om dialogiske og interaksjonsorienterte praksiser med ei underliggende forventning om fortsettelse. Derfor er skrivinga i langt mindre grad retta mot ferdigstilling eller fullføring enn det vi kjenner fra konvensjonelle (skolske, akademiske eller profesjonelle) skrive-diskurser. (Hårstad, 2021, s. 29).

Et annet begrep som Androutsopoulos (2011, s. 149) peker på i sammenheng med CMC, og som har relevans for analysen av refleksjonene i gruppeintervjuene mine, er økonomisering. Han skriver at prinsippet handler om å forkorte meldingene så mye som mulig, både av hensyn til størrelse og tempoet i kommunikasjonen (Androutsopoulos, 2011, s. 149). Dette kan skje blant annet gjennom forenkling i tegnsetting og ortografi (Androutsopoulos, 2011, s. 150).

I norsk sammenheng har det kommet noen studier av digital skriving de siste årene. Bakkevoll (2019) har blant annet studert nesten 2000 ytringer fra Facebook-siden *Nordnorsk debatt*, for å undersøke hva som kjennetegner CMC i politiske diskusjoner. Han finner at 75 % av ytringene har minst ett trekk av enten ortografiske avvik, dialektinnslag eller piktogram, og ortografiske avvik er de hyppigste (Bakkevoll, 2019, s. 86). Dialektinnslag er derimot det minst hyppige trekket, og dette oppstår mest i samtaler om arbeids- og sosialpolitikk og distriktspolitikk (Bakkevoll, 2019, s. 44). Den norske forskningen omhandler særlig dialektskriving, og disse studiene viser at å skrive talemålsnært er svært vanlig i private, skriftlige sammenhenger (Evjen, 2011; Røyneland & Vangsnes, 2020; Strand, 2018; Vangsnes, 2019). Vangsnes (2019) mener at en av årsakene til at vi i dag skriver talemålsnært i private sammenhenger, kan være at dialektene har relativt høy status i samfunnet vårt; i dag hører vi flere ulike norske dialekter på mange forskjellige samfunnsarenaer, både på Stortinget og i forelesningssalene på universitetene (Vangsnes, 2019, s. 103). Dette kan bidra til at terskelen for å skrive talemålsnært senkes (Vangsnes, 2019, s. 107).

En annen faktor som bidrar til talemålsnær skrivning, er det synkrone aspektet ved datamediert kommunikasjon. Evjen (2011, s. 14) beskriver forskjellen mellom asynkrone og synkrone samtalsituasjoner godt; i synkron kommunikasjon skjer produksjon og mottakelse samtidig, mens i en asynkron situasjon vil det være tidsforskjell mellom produksjon og mottakelse. Det synkrone kjennetegner talespråket, mens det asynkrone er karakteristisk for skriftspråket. Likevel kan sosiale medium i stor grad sies å kjennetegnes av en synkron kommunikasjon, og derfor minskes avstanden mellom talespråket og typiske kjennetegn for skriftlig kommunikasjon (Vangsnes, 2019, s. 103).

Strand (2018) har gjort en studie av Messenger-språket til fire ungdommer i Trondheim. Funnene hennes viser at deltakerne i undersøkelsen markerer talespråkstrekke som pronomen, spørreord og apokope skriftlig, men det er ingen tegn til palatal markering i materialet hennes (Strand, 2018, s. 55). Hun trekker frem at de fire deltakerne skriver dialekt på samme måte, som hun knytter til at det finnes et sett med normer for hvordan man skal skrive på dialekt (Strand, 2018, s. 55). I tillegg har deltakerne nokså like meninger når det gjelder hvilke situasjoner de velger å skrive dialekt og bokmål i, og de gjør språklige tilpasninger i forhold til samtalepartnern for å oppnå sosial aksept (Strand, 2018, s. 42).

Også funnene til Folkvord (2020) om nettprat-samtaler på Facebook Messenger viser det samme. Han har undersøkt hva som kjennetegner den talemålsnære skrivingen til åtte unge trondheimere, gjennom å studere avleverte skjermddumper fra ulike samtaler på Messenger. I tillegg har han gjennomført supplerende intervjuer om disse samtalene. Han finner at ungdommenes talemålsnære skrivning henger sammen med mottakerens geografiske tilhørighet, som vil si at de skriver talemålsnært til andre trøndere (Folkvord, 2020, s. 82). Når det gjelder samtalepartnere utenfor Trøndelag er ikke meningene deres like entydige. En annen innvirkende faktor som trekkes inn er relasjonen til samtalepartnern: Til venner skriver de talemålsnært, men til folk de kjenner mindre godt, eller som de har et formelt forhold til, skriver de bokmål (Folkvord, 2020, s. 83–84). Noe liknende kommer også frem hos Lande (2017). Han har studert nesten 5000 meldinger fra en gruppesamtale på Facebook, produsert av ni mannlige venner i tjuårene. Den ene deltakeren, trønderen som han kaller for Ivar, skriver meldinger med trønderske trekk til venner både fra Østlandet og Sverige (Lande, 2017, s. 89).

Røyneland og Vangsnes (2020) har i MPSM-prosjektet blant annet studert elisitert språkbruk. 1532 vgs.-elever fra de fire dialektområdene i Norge har skrevet fire ulike tekster med utgangspunkt i noen tenkte situasjoner, som Røyneland og Vangsnes (2020, s. 361) omtaler som «kinoinvitasjon», «lærermelding», «nytt kjæledyr» og «diskusjonsforum». I meldingen tilknyttet den første situasjonen skulle deltakeren be en venn med på kino, og avtale

tid og sted. Den andre meldingen gikk ut på å skrive til læreren og informere om sykdom, og at deltakeren derfor ikke kunne komme på skolen. I «nytt kjæledyr» skulle deltakeren skrive en oppdatering i sosiale medier (Facebook, Instagram eller Snapchat) om familiens nye kjæledyr, og i den siste tekstoppgaven skulle deltakeren skrive om seg selv i en anonym profil i et diskusjonsforum. Tekstene skulle ikke sendes eller publiseres, og de forteller derfor noe om hva deltakerne selv mener at de ville ha skrevet i de tenkte situasjonene.

Resultatene til Røyneland og Vangsnes (2020, s. 384) viser at svært mange ungdommer skriver talemålsnært i private sammenhenger, og særlig i tekstoppgaven «kinoinvitasjon» dominerer dialekt i alle de fire områdene. Også i «nytt kjæledyr»-oppgaven er dialektbruken stor, til forskjell fra oppgavene «læremelding» og «diskusjonsforum», hvor deltakerne i mye større grad velger å bruke standardortografi (Røyneland & Vangsnes, 2020, s. 384). Denne forskjellen forklarer Røyneland og Vangsnes (2020, s. 384) med at språkbrukerne tilpasser språkbruken etter kontekster og mottakere (Bell, 1984; Bourdieu, 1991; Litt, 2012), der «læremelding» og «diskusjonsforum» fremstår som mer formelle kontekster. De peker også på at forholdet til læreren kan ha noe å si for kodevalg i «læremelding»-oppgaven (Røyneland & Vangsnes, 2020, s. 386).

Begrepet «audience design» (Bell, 1984, s. 145) handler om at man først og fremst tilpasser språkstilen etter publikumet, altså den man kommuniserer med. Bell (1984, s. 145) skriver at det også er andre faktorer som kan påvirke språket, nemlig 'ikke-adressat-faktorene' tema og kontekst. Disse faktorene vil, på grunn at forventningene som er knyttet til ulike tema og kontekster eller plattformer, gjøre at språkbrukeren tilpasser språket sitt. Også Bourdieu (1991, s. 76–77) skriver at språkbrukeren påvirkes av den forventede mottakelsen, hvor han presenterer språkbruk som en vare på et språklig marked. Denne markedsmetaforen sier noe om hvordan språkbrukeren vurderer «markedsverdien» til ulike språklige uttrykk, og dermed tilpasser språkbruken automatisk etter hva som vil være hensiktsmessig i ulike situasjoner. Disse sosiolingvistiske teoriene blir ofte brukt i forbindelse med forskning på CMC, og blant annet Røyneland og Vangsnes (2020, s. 384) har støttet seg på disse i sin analyse.

Et tredje relevant begrep i denne sammenhengen er «imagined audience» eller *forestilt publikum* (Litt, 2012). Litt (2012, s. 330) skriver at det lenge har eksistert tanker om at språkbrukere blir ledet av et forestilt publikum i hverdagens språkproduksjon, både skriftlig og muntlig. Til forskjell fra et faktisk publikum, er det forestilte publikumet «the mental conceptualization of the people with whom we are communicating» (Litt, 2012, s. 331). I digital kommunikasjon hvor språkbrukeren hverken ser publikumet eller vet hvem det er, blir språkbrukeren avhengig av fantasi, nemlig et forestilt publikum.

Undersøkelsen min plasseres i feltet om talemålsnær skrivning i CMC. Teoriene og forskningen fra dette avsnittet vil derfor bidra til å belyse det skriftlige materialet mitt.

2.3 Nyere forskning på palatalitet i skrift

I artikkelen til Røynealand og Vangsnes (2020, s. 368) kommer det frem i materialet deres fra Lofoten at det kun er ett av potensielt 11 tilfeller av palatalitet som er markert skriftlig. Dette tolker Røynealand og Vangsnes (2020, s. 368) som et tegn på at ungdommene ikke anser palatalitet som et viktig talemålstrekk. I materialet fra Nordmøre finner de derimot mange flere meldinger med palatalitet, hvor markeringen ser ut til å være konsekvent (Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 371). Til sammenlikning finner Larsen (2022, s. 43) en betydelig forskjell i markeringen av palatalitet i Trøndelag og Nord-Norge. I det nordnorske materialet er det noen få forekomster av skriftlig palatalitet, i de trønderske kommunene Surnadal, Steinkjer og Oppdal er det betydelig flere forekomster, mens fenomenet er helt fraværende i Trondheim (Larsen, 2022, s. 27 og s. 38). Larsen (2022, s. 38) antyder videre at den lave forekomsten av skriftlig markert palatalitet i Nord-Norge kan skyldes at av-palataliseringsprosessen har kommet noe lengre her nord.

Resultatene til Røynealand og Vangsnes (2020) viser at deltakerne i MPSM-undersøkelsen markerer skriftlig palatalitet på to ulike måter. Deltakeren som markerer palatalitet i Lofoten-materialet, skriver: «kino i mårra, kl 18.00? Vi **kanj** møtesved Circle K» (Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 368, egen utheving). I materialet fra Nordmøre er det også flere eksempler på en slik påhengt *j*, men her finner de også bruk av palatalitet markert på vokalen: «Ska vi på kino imrg kansje? åsså møtest vi **roint** klåkkå 6 på kulturhuse» (Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 371, egen utheving). Til sammenlikning finner også Larsen (2022, s. 3) begge disse markeringsmåtene i sitt materiale, hvor påhengt *j* ser ut til å være hyppigere brukt enn etterstilt *i*. Også Hårstad og Opsahl (2013, s. 58) skriver at påhengt *j* er en nokså vanlig måte å markere palatalitet på skriftlig.

Folkvord (2020, s. 78) registrerer noen interessante tanker om det å markere palatalitet i skrift i de supplerende intervjuene i undersøkelsen, hvor dette blir omtalt som «feil» talemålsnær skrivning. En av deltakerne sier at «Hannj, det blir liksom vondt å sje på. Så det må liksom ikke vær altfor ille» (Folkvord, 2020, s. 78). En annen påpeker at markering av palatalitet i skrift ««blir for bonat» (som i bondeaktig)» (Folkvord, 2020, s. 78). Et tredje argument for ikke å markere skriftlig palatalitet, er økonomisering, som er et av prinsippene vi også finner igjen hos Androutsopoulos (2011). En av deltakerne mener at talemålsnær skrivning

ikke skal komplisere skriveprosessen, som skriftlig palatalitet tydelig gjør: «Da blir æ provosert, nesten. Det kan vær tre bokstava når du skriv han, men så ende du opp med fem-seks» (Folkvord, 2020, s. 78). Deltakerne er med andre ord samstemte i at skriftlig markert palatalitet ikke er akseptabelt.

Min undersøkelse er en forlengelse av de nevnte studiene, og derfor er det interessant å se på mine funn opp mot disse, som dermed kan belyse mine resultater.

2.4 Språknormer

«Eit formelt standardisert skriftspråk – ein *skriftnormal* – eksisterer som ein eigen varietet med ei særeiga normkraft i seg sjølv. Det dannar grunnlaget for folks oppfatning av kva som er “korrekt” språk» (Vikør, 2004, s. 17). Med dette peker altså Vikør (2004) på standardnormen som en målestokk for hva som blir ansett som korrekt språk. Dagens CMC rokker ved standardnormen, og er et eksempel på at talespråksvarieteter brukes som skriftspråk. Slike skriftspråk har ikke noen indre normkraft som regulerer språkkriktigheten, og derfor baseres denne på uformelle og internaliserte normer for den aktuelle talespråksvarietet (Vikør, 2004, s. 17–18). Talemålsnær skriving innebærer med andre ord ikke det Hårstad (2021, s. 36) omtaler som et språklig «ville vesten», men flere studier viser at det også her finnes språklig normativitet (Folkvord, 2020; Strand, 2018; Stæhr, 2015).

Her er det hensiktsmessig å definere hva som ligger i normbegrepet. Mæhlum (2008b, s. 90) omtaler normer som forestillinger som får oss til å handle på en bestemt måte, som er i overensstemmelse med andre mennesker i våre omgivelser. Hun vektlegger også såkalte *internaliserte* normer i forbindelse med talespråket, hvor disse normene er integrerte i språkbrukerens underbevissthet (Mæhlum, 2008b, s. 90). Stæhr (2015) har gjort en etnografisk undersøkelse av språknormer i interaksjon mellom unge på Facebook i Danmark. Han argumenterer for at normativitet på sosiale medier som Facebook er «polysentrisk» organisert, som betyr at språkbrukere må forholde seg til ett eller flere normsentre på samme tid, og er selv ansvarlig for å følge de normene som er knyttet til de ulike normsentrene (Stæhr, 2015, s. 159). Hva som er «korrekt» språk varierer fra situasjon til situasjon (Stæhr, 2015, s. 157).

Videre beskriver Stæhr (2015) språklig normativitet gjennom tre nivåer, hvor vi på det første nivået finner «en hyppig distribution der danner grunnlag for et mønster for social eller sproglig opførsel» (Stæhr, 2015, s. 156). Det andre nivået omhandler normdannelse i mindre grupper, slik talemålsnær skriving i vennegjengen kan være et eksempel på. Stæhr (2015, s. 156) kaller dette for *vennegruppegenererte normer*. Det siste nivået handler om standard-

normen, og omfatter de sanksjonene man kan bli utsatt for ved å ikke følge den offisielle rettskrivingsnormen (Stæhr, 2015, s. 156). Resultatene fra undersøkelsen viser at de unge uten tvil følger ulike språknormer i interaksjon på Facebook. Han skriver at de unge retter på seg selv og hverandre, og at språket deres både styres «ovenfra» av standardnormen, og «nedenfra» av normene som konstrueres og forhandles i vennegjengen (Stæhr, 2015, s. 162).

Talemålsnær skrivning, eller «å skrive som man snakker» (Hårstad, 2021, s. 36) innebærer altså ikke total ortografisk lovløshet. Strand (2018, s. 55) har som tidligere nevnt gjort en studie av Messenger-språket til fire ungdommer i Trondheim, og hun mener at normer for hvordan man skriver talemålsnært viser seg å være viktig for deltakerne i studien. Også Folkvord (2020) peker på internaliserte normer for talemålsnær skrivning blant deltakerne i masteroppgaven sin. For det første kommer det tydelig frem at deltakerne i undersøkelsen er samstemte i hvilke talemålsformer det er akseptabelt å markere i skrivningen (Folkvord, 2020, s. 86–87). For det andre peker Folkvord (2020, s. 103) på at avvikene fra standardortografien hos deltakerne er av lik karakter, og derfor hevder han at det må ligge et sett med uskrevne, internaliserte normer til grunn i den talemålsnære skrivningen.

Normbegrepet er svært relevant i min undersøkelse. I avsnitt 5.3 diskuterer jeg resultatene om skriftlig palatalitet i lys av dette avsnittet.

2.5 Språklig indeksikalitet

Et viktig teoretisk perspektiv innen sosiokulturell språkforskning er *språkets indeksikalitet* (Hårstad et al., 2021, s. 36). Dette begrepet innebærer at språket har en egenskap til å formidle sosial informasjon utover det semantiske innholdet; språk og dialekt varierer etter sosio-kulturelle og geografiske skillelinjer, og gjennom språket kan man eksempelvis plassere språkbrukeren både sosialt og geografisk (Hårstad et al., 2021, s. 38). Hårstad et al. (2021) skriver at den sosiale meningen kommer frem ved at:

[v]i slutter fra språklige former til sosiale forhold som vi assosierer med dem og dermed forventer. Et gitt språk eller en gitt dialekt vil i kraft av disse assosiasjonene utløse visse forventninger – eller kanskje rettere sagt fordommer – om hvilke egenskaper taleren har. (Hårstad et al., 2021, s. 38)

Med andre ord kan assosiasjonene man har til ulike språklige trekk indeksere, altså fortelle, noe mer om språkbrukeren, som for eksempel hvor hen har vokst opp, alder og kjønn, og hvilken sosial gruppe språkbrukeren tilhører. Språkbrukeren kan dermed selv mer eller mindre bevisst

velge hvordan hen ønsker å bli oppfattet av andre, gjennom å velge språklige komponenter som hen mener representerer den hen er. Nettopp dette trekkes frem som språkets *indeksikalitet* (Hårstad et al., 2021, s. 57). I min undersøkelse er dette relevant å trekke inn i diskusjonen om refleksjonene rundt muntlig og skriftlig palatalitet som kom frem i gruppeintervjuene. I tillegg kan det belyse både de skriftlige og de muntlige variasjonsmønstrene i materialet.

Assosiasjonene som det refereres til i sitatet ovenfor, har noen ganger opprinnelse i etablerte forestillinger i samfunnet, som stereotyper, men Hårstad et al. (2021, s. 38) skriver også at de kan stamme fra møter med språkbrukere som har samme språktrekk. Et eksempel på stereotypiske forestillinger i tilknytning til denne undersøkelsen, er hvordan palatalitet ofte forbindes med et «bredt» og «bondsk» talemål (Folkvord, 2020, s. 78; Hårstad & Opsahl, 2013, s. 82). Dette vil jeg diskutere i kapittel 5.

3 Metode

I dette kapitlet gjør jeg rede for de metodologiske vurderingene jeg har gjort under planlegging av og gjennomføring av datainnsamling, og deretter videre i registrering og analyse av materialet. I tillegg gir jeg en beskrivelse av deltakerne i undersøkelsen, jeg reflekterer over min rolle som forsker, og til slutt gjør jeg rede for de etiske problemstillingene jeg møtte på underveis i undersøkelsen.

3.1 Datagrunnlag

For å kunne besvare de ulike problemstillingene og forskningsspørsmålene mine, var jeg avhengig av et sammensatt datamateriale. Datamaterialet mitt består av både muntlige og skriftlige data, innsamlet fra 29 ungdommer fra Vest-Lofoten. Alle 29 svarte på 15 spørsmål i et spørreskjema som jeg brukte for å samle bakgrunnsinformasjon om informantene. Videre har jeg transkribert lydopptak av alle 29, hvor de gjenfortalte det de så i to tegneserier. Dessuten har 26 av de 29 gjennomført en skriftlig økt hvor de på dialekt har gjenfortalt det de så i de samme tegneseriene.

Ti av de 29 ungdommene ble valgt ut til å delta i fire gruppeintervju, og lydopptakene fra disse har også blitt transkribert manuelt. De samme ti ungdommene har produsert en tekstmelding hver, som varierer fra fem til 25 ord. Gjennomsnittslengden er på 16,5 ord. I tillegg har ni av de ti ungdommene avlevert til sammen 34 private og autentiske meldinger. Den korteste meldingen består av ett ord, og den lengste har 30 ord. Snittlengden på disse meldingene er 10,7 ord. Dette utgjør til sammen et skriftlig materiale på 44 meldinger.

Materialet inneholder dermed både muntlige og skriftlige språkdata, som gir mulighet til å se på forholdet mellom tale og talemålsnær skriving. Nettopp dokumentasjon på hvordan deltakerne snakker, er noe som mangler i noen tidligere undersøkelser av talemålsnær skriving (se for eksempel Larsen, 2022; Røyneland & Vangsnes, 2020). Det muntlige materialet består av både elisiterte språkdata fra den muntlige gjenfortellingsoppgaven, og autentiske og spontane muntlige språkdata fra gruppeintervjuene. Av skriftlige språkdata inneholder materialet elisiterte språkdata fra den skriftlige gjenfortellingsoppgaven og autentiske skriftlige språkdata fra meldingsoppgavene.

3.2 Utvalg og beskrivelse av deltakere

Siden problemstillingene handler om talemålet til ungdommer i Vest-Lofoten, ble det naturlig å rekruttere deltakere til undersøkelsen mens jeg var i praksis på Vest-Lofoten videregående skole. Jeg brukte den første dagen til å la ungdommene bli kjent med meg, før jeg spurte om klassene kunne være interessert i å delta i studien min. 29 elever meldte seg. Bugge (2020, s. 219) skriver at det er «vanlig å stille noen grunnleggende informantkrav for å definere hvilken befolkning du vil undersøke talemålet til». Kriteriene for utvalg 1 var at de skulle være ungdommer i Vest-Lofoten. Utvalget består derfor av 29 ungdommer som bor i Vest-Lofoten. De er mellom 17 og 20 år, hvorav 23 er jenter, fem er gutter og én oppgir en annen kategori. Kjønnfordelingen er med andre ord skeiv, og gir dårlig grunnlag for å se på kjønnsforskjeller.

På bakgrunn av responsen i spørreundersøkelsen og de to tegneserieoppgavene, ble ti ungdommer invitert til å bli med videre i studien. Utvalg 2 ble altså valgt ut gjennom strategisk utvalg (Neteland, 2020, s. 54; Thagaard, 2018, s. 54). Salamonsen (2022) brukte i sin studie noen kriterier for å sikre at deltakerne hennes snakket lofotmål, og hun pekte på at hun med fordel kunne ha inkludert et kriterium om at de foresatte måtte snakke lofotmål. Derfor utformet og fulgte jeg følgende kriterier for utvalg 2: 1) Deltakeren har bodd i Lofoten siden første klasse, 2) deltakeren anser eget talemål for å være lofotmål og 3) deltakeren har en eller flere foresatte som hen mener snakker lofotmål. Til tross for at jeg inkluderte dette tredje kriteriet, viser materialet likevel avvik fra det tradisjonelle lofotmålet. Likevel er jeg interessert i variasjonen i talemålet i denne studien, og ikke det tradisjonelle lofotmålet. Et mer snevert kriterium, som at begge foresatte må snakke lofotmål, ville derfor ikke være hensiktsmessig. Da ville jeg kunne ha gått glipp av interessante deltakere, funn og variasjon. Derfor beholdte jeg de nevnte kriteriene. Utvalg 2 består av ti av de 29 deltakerne fra utvalg 1. Av disse er det tre gutter og sju jenter.

3.3 Etikk – alder, samtykke, personvern og anonymisering

Ifølge Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (heretter NESH) er det forskerens ansvar å ivareta alle personer som deltar i forskning (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH], 2021, s. 18). Informantene i mitt prosjekt er ungdommer over 16 år, og dermed er de gamle nok til å kunne gi samtykke selv. Likevel er det ekstra viktig for meg å ivareta personvernet til denne gruppen av ungdommer i alderen 17–20 år. Siden den første problemstillingen etterspør hvordan ungdommene snakker, ble det tidlig avgjort at jeg skulle ta lydopptak av informantene. I tillegg til

å ta opp stemme skulle jeg samle en del annen personinformasjon. 3. oktober 2022 meldte jeg derfor inn prosjektet til Sikt (tidligere NSD), og 28. oktober ble det godkjent (se Vedlegg 1).

Da innsamlingsarbeidet startet, begynte jeg med å informere informantene muntlig om hva prosjektet handlet om. Etterpå fikk de utlevert et informasjonsskriv hvor prosjektets formål var nøye beskrevet, i tillegg til deres rettigheter under og etter prosjektets slutt (se vedlegg 2). I slutten av skrevet kunne informantene gi et skriftlig, frivillig og informert samtykke (NESH, 2021, s. 18; Neteland & Aa, 2020, s. 20). Jeg fortalte at jeg var interessert i lofotmålet, både muntlig og skriftlig. Derimot sa jeg ingenting om hva jeg mer spesifikt ville studere, altså palatal uttale og markering av palatalitet i talemålsnær skrijving. Dette gjorde jeg for å unngå at informantene enten over- eller underrapporterte dette språktrekket, som igjen kunne komme av at de ble bevisste dette språktrekket og ønsket å fremstå på en bestemt måte (Neteland & Aa, 2020, s. 21; Norrby & Håkansson, 2015, s. 20). Likevel kan nettopp det at jeg informerte om interessen for talemålet, være en feilkilde, som kan ha ført til feilrapportering i det jeg kaller for skriftlig gjenfortellingsoppgave. Dette vil jeg drøfte nærmere i kapittel 5, avsnitt 5.3.3.

Deltakerne ble i informasjonsskrivet lovet anonymitet. NESH (2021, s. 23) beskriver anonymisering som «å fjerne forbindelsen mellom personer og informasjon slik at opplysningene ikke kan spores tilbake til individet». Derfor har jeg gitt deltakerne fiktive navn, slik som Astrid, Bente, Christoffer, Dina og så videre. Jeg har samlet en del informasjon om deltakerne for å kjenne til bakgrunnen deres, og dette er informasjon som sammen kan spores til den aktuelle deltakeren (Neteland & Aa, 2020, s. 19). I denne oppgaven vil jeg derfor ekskludere informasjon som ikke er nødvendig å ha med. Deltakernes bosted blir også omtalt i mer generelle former. I gruppeintervjuene ble det også lagt opp til samtaleemner som skulle styre unna ytterligere personinformasjon, men dersom dette dukket opp, ble det fjernet i transkripsjonene.

3.4 Studiens design og gjennomføring

I denne delen vil jeg først beskrive hvordan jeg gikk frem for å samle data til undersøkelsen min, og deretter hvordan jeg har registrert og kategorisert materialet i etterkant. Den første delen av datainnsamlingen, altså spørreundersøkelsen og muntlig og skriftlig gjenfortellingsoppgave, gjennomførte jeg i løpet av fire dager i praksis på Vest-Lofoten videregående skole. Det ble satt av omtrent ti minutter til hver enkelt deltaker for å gjennomføre den muntlige oppgaven, og ti minutter for å gjøre den skriftlige gjenfortellingen. Den andre delen, som innebar meldings-

oppgaver og gruppeintervju, ble gjennomført i to omganger en drøy måned senere. Dette ga meg tid til å studere materialet fra den første delen før gruppeintervjuene.

Til å gjennomføre de ulike delene av datainnsamlingen, foruten spørreskjemaet, fikk jeg bruke et passe stort grupperom på deltakernes skole. På den ene siden var det positivt at vi gjennomførte undersøkelsen på en arena som er velkjent og hverdagslig for deltakerne, nemlig skolen (Neteland, 2020, s. 57). Likevel kan konteksten ha påvirket resultatene, siden deltakerne skulle skrive talemålsnært *på skolen*, som er forbundet med standard skriftnorm. Dette kan vi se i lys av det Bell (1984, s. 178) kaller for *ikke-adressat-faktorer*, og da særlig kontekst, som påvirker språkbrukeren til å ubevisst skifte stil.

3.4.1 Spørreundersøkelse og to gjenfortellingsoppgaver

Spørreundersøkelsen, som er den første oppgaven deltakerne fikk utdelt, bestod av 15 enkle spørsmål. Her samlet jeg inn bakgrunnsinformasjon som kjønn, bosted, morsmål, hvilke(t) språk deltakerne bruker mest muntlig og skriftlig og foresattes talemål (se vedlegg 3). Her valgte jeg bevisst å kun ha spørsmål med åpne svaralternativer for å sikre at deltakerne svarte så presist som mulig. Spørreundersøkelsen fikk derfor et kvalitativt preg, og siden spørsmålene ikke krevde lange og kvalitative svar, men gjerne bare et par ord, kunne svarene likevel fremstilles kvantitativt (Stjernholm, 2020, s. 83–84). Sett i ettetid kan spørsmål nummer ti i spørreskjemaet være en mulig feilkilde. Her spurte jeg etter hvilke(t) språk deltakerne bruker mest muntlig, hvor jeg i tillegg skulle ha åpnet for egenoppfattet talemål eller dialekt. Dermed har veldig mange bare svart «norsk» på dette spørsmålet. Likevel viser resultatene at talemålet kommer frem i spørsmål 13, 14 og 15.

Ifølge Selås (2020) kan datainnsamling deles inn i naturalistisk og eksperimentell innsamling. Naturalistisk innsamlede data beskrives som «data som har kome naturlig, t.d. gjennom lydopptak av leik [...]» (Selås, 2020, s. 202), mens eksperimentell innsamling kjennetegnes av at forskeren styrer deltakeren til å si de ordene som forskeren ønsker å høre. Elisitering er en eksperimentell metode, og kjennetegnes av indirekte utspørring. Den muntlige gjenfortellingsoppgaven var nettopp en slik elisiteringsoppgave, hvor jeg var interessert i å høre om deltakerne hadde palatal uttale, uten å spørre om det. I denne delundersøkelsen fulgte jeg samme prosedyre som Salamonsen (2022). Deltakerne fikk utdelt to korte tegneserier fra språkkartleggingsverktøyet MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives (Gagarina et al., 2019), som de fikk i oppgave å studere nøye i et par minutter (se vedlegg 4).

Deretter skulle de gjenfortelle så detaljert som mulig hva de så, både det som skjedde i bildene og ellers andre detaljer de la merke til.

Hanssen (2010, s. 21) skriver at elisitering kan brukes som «språklig stimulering for å få deltakerne til å gi relevante svar – spontant og ubevisst og uten at det oppleves som en prestasjonsoppgave». Tegneseriene er ment for barn, og er derfor svært enkle å tolke. De består av seks bilder hver, og inneholder ikke noe tekst. Derimot inneholder de flere objekter som kan danne grunnlag for en eventuell palatal uttale, slik som en *mann*, en *ball*, en *hund*, et *hvitt* hus, *vann*, ei *strand* og så videre. Mens deltakerne gjenfortalte, tok jeg lydopptak, og dersom de selv ikke nevnte ordene jeg var spesielt interessert i å høre, stilte jeg spørsmål i slutten av opptaket. Disse lydprøvene ble svært verdifulle med hensyn til det første forskningsspørsmålet: *Hvordan ser variasjonsmønstrene for palatalitet i talemålet ut?*

Den skriftlige gjenfortellingsoppgaven var helt lik den muntlige, men her skulle deltakerne gjenfortelle skriftlig i stedet for muntlig. Instruksjonen var at de skulle se for seg en venn de ville skrive dette til, og derfor skrive på dialekt dersom det føltes naturlig. Til dette skulle de bruke mobiltelefonene sine, slik at skrivesituasjonen ble så lik chattersituasjonen som mulig. På denne måten fikk jeg samlet data som svarer på det andre forskningsspørsmålet, nemlig *Hvordan kommer palatalitet til uttrykk i talemålsnære skrivesituasjoner?* Siden disse dataene er elisitert, må vi likevel regne med at de med stor sannsynlighet ikke ville ha skrevet noe slikt i virkeligheten. Samtidig kan det gi en viss pekepinn på deltakerens markering av palatalitet. Dataene fra begge gjenfortellingsoppgavene er kvantifiserbare, i og med at jeg kan telle antall forekomster av palatalitet og ikke-palatalitet både muntlig og skriftlig.

Gjenfortellingsoppgavene er inspirert av Chafes (1980) kortfilm *The pear story*. Denne filmen ble laget for at mennesker fra flere forskjellige land skulle se, og deretter gjenfortelle det de hadde sett (Chafe, 1980). Selv om dette var en rigget situasjon, og dermed kanskje litt kunstig, påpeker Chafe (1980, s. xviii) at deltakerne snakket naturlig og spontant. I en elisiteringsoppgave som dette, hvor bevisstheten blir flyttet fra språket og over til narrative i en fortelling, kan man regne med at språkforskeren i større grad får tilgang til deltakernes autentiske talemål. I tillegg gir denne metoden en unik mulighet til å sammenlikne deltakernes språklige variasjon, i og med at alle snakker med utgangspunkt i den samme historien, som i mitt tilfelle var tegneseriene. Metoden kan minne om den Wiese (2020) brukte i sitt prosjekt, hvor deltakerne skulle se for seg en fiktiv hendelse, og deretter gjenfortelle hendelsen på flere ulike måter.

Det at jeg tok lydopptak av muntlig gjenfortellingsoppgave, og senere også gruppeintervjuene, må her problematiseres. Sollid (2002, s. 176) skriver at en forsker ofte må ta

lydopptak av det «naturlige» eller autentiske talespråket for å kunne observere det. Samtidig skriver hun at språkbrukeren tilpasser språket³ etter ulike samtalsituasjoner, og at det derfor ikke er mulig «å anta at det finnes noe som er *den eneste* varianten av naturlig tale» (Sollid, 2002, s.179). Autentisitetetsbegrepet er derfor relasjonelt, og alle personer kan ha ulik oppfatning av hva autentisk tale innebærer (Sollid, 2008, s. 89). I tillegg er det nettopp denne lydopptakeren som kan bidra til at språkbrukeren endrer språkstil til en mer formell stil. Det er dette Labov (1978, s. 209) kaller for observatørens paradoks (*the Observer's Paradox*), og han foreslår flere metoder for å redusere dette paradokset. Det ene forslaget er å konstruere en kontekst som leder oppmerksomheten bort fra talen, som dermed gjør at den mer uformelle språkstilen kommer frem (Labov, 1978, s. 209–210). Tegneseriene i min undersøkelse er et eksempel på det. Et annet forslag er gruppeintervju, hvor fokuset rettes mot samtalen i gruppa, og i mindre grad på intervjuer og lydopptaker (Labov, 1978, s. 210).

3.4.2 Meldingsoppgaver og gruppeintervju

De to kvalitative metodene meldingsoppgave og gruppeintervju ble også gjennomført på et grupperom, men dette foregikk en drøy måned senere. Først fikk deltakerne utdelt meldingsoppgavene, som de løste hver for seg. Her fikk de først i oppgave å skrive en tenkt melding til en venn, for eksempel på Messenger eller Snapchat, og foreslå noe sosialt de kunne gjøre sammen. De skulle også avtale tid og sted. Denne delundersøkelsen var inspirert av den tekstoppgaven som Røyneland og Vangsnes (2020, s. 361) kaller «kinoinvitasjon», hvor deltakerne skulle invitere en venn med på kino. I mitt tilfelle valgte jeg å utvide denne oppgaven slik at deltakerne selv kunne velge aktivitet, og dermed skrive det som var realistisk for dem. Dette er elisiterede meldinger, og de «gir innblikk i korleis ungdommane *meiner* dei ville ha skrive og dermed i deira ideal for digital skriving» (Røyneland & Vangsnes, 2020, s. 361). Denne meldingsoppgaven kaller jeg heretter for «fiktiv vennemelding».

Den andre meldingsoppgaven kaller jeg for «autentisk privatmelding», og denne gikk ut på at deltakerne skulle finne en eller flere meldinger på telefonen sin som de selv hadde skrevet, og som de kunne tenke seg å dele med meg. Jeg hadde ingen krav til innholdet i disse meldingene, men for å sikre nok materiale var instruksjonen at meldingene måtte inneholde minst ti ord. Mottaker er en interessant faktor i analysearbeidet (Bell, 1984), og derfor måtte de i tillegg notere hvem meldingen(e) var skrevet til, for eksempel nær venn, bekjent, foresatt og

³ Se avsnitt 3.5 om akkomodasjonsteori

liknende. Denne delundersøkelsen bidrar til å belyse del b) av det tredje forskningsspørsmålet, i og med at jeg her, til forskjell fra den fiktive vennemeldingen som er en elisitert oppgave, samlet skriftmateriale fra en autentisk skrivesituasjon. Mens de fiktive vennemeldingene gir innsikt i hvordan deltakerne mener at de ville ha skrevet, gir privatmeldingene en mer autentisk innsikt i den faktiske skrivepraksisen til ungdommene.

Deretter gikk vi videre til gruppeintervjuet, hvor deltakerne var delt i grupper på to og tre personer. Hovedpoenget med gruppeintervjuet var å få tilgang til deltakernes holdninger til lofotmålet, palatal uttale, talemålsnær skrivning og markering av palatalitet i skrift. Jeg valgte bevisst gruppeintervju fremfor individuelle intervju for å skape en situasjon der «deltakerne kan følge opp hverandres svar og gi kommentarer i løpet av diskusjonen» (Thagaard, 2009, s. 90). Slik kunne jeg legge til rette for en engasjerende samtale hvor deltakerne ikke bare besvarte mine spørsmål, men også tok stilling til hverandres tanker og meninger, i tillegg til å redusere effekten av observatørens paradoks (Labov, 1978, s. 210; Sollid, 2002, s. 176). Også Wiese (2020) hevder at gruppesamtaler gir mer autentisk data. Dermed ble samtalen en kilde til å sikre autentisk tale fra deltakerne, i tillegg til muntlig gjenfortellingsoppgave, hvor de bevisst eller ubevisst kan ha tilpasset seg. Samtidig vil språkdataene fra gruppeintervjuene være mindre sammenliknbare enn den muntlige gjenfortellingsoppgaven.

Før vi startet intervjuet, fikk deltakerne utdelt hverandres tekster fra den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, og så skulle de studere tekstene, markere dialektord og generelt ord de selv ville ha skrevet annerledes. Hensikten med aktiviteten i begynnelsen var å hente frem fra hukommelsen det de hadde gjort en måned tidligere, i tillegg til at den kunne bidra til å samle deltakerne rundt ett felles referansepunkt (Thagaard, 2009, s. 90). Thagaard (2009, s. 94) skriver: «Informanten husker lettere bestemte opplevelser enn de tankene og følelsene han eller hun har hatt for lenge siden.» At deltakerne fikk se dialekttekstene på nytt, og ikke minst se hvordan andre hadde skrevet, aktiverte tanker og meninger om hvordan en kan skrive talemålsnært. Aktiviteten fungerte derfor godt som en inngang til intervjuet. Jeg utarbeidet en intervjuguide rettet mot forskningsspørsmålene mine (se vedlegg 5), og særlig det tredje forskningsspørsmålet: *I hvilken grad kan variasjonen i palatal uttale og skriftlig markert palatalitet forklares som en effekt av: a) av-palatalisering, b) ulike kontekster i innsamlingen av data og c) for skriftlige data: språknormer for talemålsnær skrivning i området?*

Spørsmålene kategoriserte jeg tematisk, for jeg hadde et ønske om å skape en dynamisk samtalsituasjon. På den måten åpnet jeg for at deltakerne skulle komme inn på temaer som intervjuguiden ikke nødvendigvis la opp til, men som likevel var interessante og relevante (Thagaard, 2009, s. 89). Jeg var opptatt av å stille oppfølgingsspørsmål for å høre hva deltakerne

mente om hverandres ytringer slik at de kunne utdype tankene sine. Jeg hadde derfor ikke bestemt rekkefølgen på forhånd. Likevel ble strukturen i de fire intervjuene nokså like, selv om starten på samtalene varierte ut fra hvordan deltakerne responderte på aktiviteten i forkant. Før datainnsamlingen hadde jeg gjennomført et pilotintervju med noen venner, for å øve meg på intervjusituasjonen. Da fikk jeg tilbakemeldinger på hvordan spørsmålene ble mottatt og forstått, og på grunnlag av det gjorde jeg noen justeringer i intervjuguiden.

3.4.3 Registrering og kategorisering av data

Den muntlige gjenfortellingsoppgaven og de fire gruppeintervjuene tok jeg lydopptak av, og her benyttet jeg en ordentlig lydopptaker, slik at lyd kvaliteten skulle bli så bra som mulig. I ettertid ble disse lydopptakene transkribert med programmet ELAN. I utgangspunktet er alt transkribert ortografisk etter *Bokmålsordboka*, men for å få frem eventuell palatal uttale, har alle ord som potensielt kunne ha hatt palatal uttale, blitt transkribert fonetisk. Dette gjelder også intervjueren (meg selv) i muntlig gjenfortellingsoppgave. I den fonetiske transkripsjonen har jeg brukt tegn etter internasjonal lydskrift (IPA). Denne transkripsjonen er svært enkel, og av diakritiske tegn har jeg kun valgt å markere lengde.

Tabell 1 viser transkripsjonsnøkkelen min. Jeg har hentet inspirasjon fra transkripsjonsnøkkelen til Nordisk dialektkorpus (Johannesen, et al., 2009b), men siden den i større grad er lydnær, har jeg bare hentet noen koder derfra. Når det gjelder muntlig gjenfortellingsoppgave, har jeg ikke markert pauser i det hele tatt, og i tråd med transkripsjonsnøkkelen til Nordisk dialektkorpus (Johannesen, et al., 2009b) har jeg heller ikke brukt annen tegnsetting enn spørsmålsteget. Her var ikke dette nødvendig, siden jeg bare var interessert i om deltakeren hadde palatal uttale eller ikke. I gruppeintervjuene har jeg derimot lagt litt større vekt på både pauser og avbrudd, og her har jeg også, til forskjell fra Nordisk dialektkorpus (Johannesen, et al., 2009b), inkludert tegnsetting som komma, punktum og utropsteget. I tillegg markerer jeg når deltakeren avbryter seg selv. Slik får jeg bedre frem hvordan deltakeren snakker, og på hvilken måte holdninger og meninger blir ytret. Samtidig blir transkripsjonen mer leservennlig.

Koder	Forklaring	Eksempel fra transkripsjon
{innledende/avsluttende bemerkninger}	Irrelevante bemerkninger i starten og slutten av lydopptak	{innledende kommentar}
mm	Bekreftende	mm flott
ee	Nøling, uansett lengde på e-en	ee da har jeg tenkt at jeg hadde

em	Nøling	em det er et rødt
[tekst]	Paralingvistisk informasjon	[latter], [snufsing]
[leende-] tekst [-leende]	Utsagn blir sagt leende	[leende-] nei jeg vet ikke [-leende]
F1 og M1	Navn på personer, F=jente, M=gutt	for eksempel han M1 han er jo
[pron=uklart-] ... [- pron=uklart]	Passasjer jeg ikke helt vet om jeg forsto	det største [pron=uklart-] ser huset ser [-pron=uklart] ut som at det er
{uforståelig}	Passasjer som ikke er forståelig	men det var {uforståelig} men det
[pron=stavet-] ... [- pron=stavet]	Deltakeren staver et ord	[pron=stavet-] b a l j [-pron=stavet]
tekst ...	Uavsluttet ytring	men jeg ... ee skriftlig så skriver jeg
Tekst- ...	Avbrutt ytring	ja, ja det gjør ikk- ... ja
!	Sterkt betont ytring	jeg kommer ikke til å legge om!
#	Kort pause	som regel ikke # kommer an på
##	Lang pause	ee ## kanskje

Tabell 1: Transkripsjonsnøkkel

Utover beskrivelsene i tabellen har jeg måttet gjøre noen flere grep i transkripsjonen. Som nevnt har jeg transkribert etter *Bokmålsordboka*. Det vil si at når deltakerne bruker dialektord som jeg ikke finner en dekkende erstatning for i ordboka, har jeg transkribert fonetisk i klammer, selv om det ikke er palataler i ordet. I eksempel (2) har jeg uthevet det aktuelle ordet i fet skrift. Dette viser et tilfelle hvor deltakeren bruker et verb som ikke står i ordboka, men som i lofotmålet gjerne brukes om det «å vifte med noe». Deltakeren bruker derimot dette i en helt annen sammenheng i den muntlige gjenfortellingsoppgaven, og derfor fant jeg ingen gode alternativer i *Bokmålsordboka*.

(2) a. **[peiv deɲ iɲ]** med [deɲ] da

Når det gjelder registreringen av de fiktive vennemeldingene, valgte noen av deltakerne å gå inn på en faktisk samtale med en venn for å skrive meldingen, uten å sende den. Andre gikk inn på notater på mobilen og skrev meldingen. Felles for alle var at de tok skjermbilde etter å ha skrevet meldingen, og deretter ga de den til meg. Avleveringen av de autentiske privatmeldingene skjedde på samme måte, hvor deltakerne tok skjermbilde av de meldingene de ville dele. Her var det også to unntak: To av deltakerne valgte å skrive av de aktuelle meldingene på PC-ene sine, for så å gi dem til meg. Dette ekstra leddet kan ha ført til feil i avskriften, og dette er derfor en mulig feilkilde.

Resultatene fra de ulike delene i undersøkelsen har jeg ført inn i et Excel-dokument. Når det gjelder muntlig gjenfortellingsoppgave, omfatter dette antall forekomster av palatal, dental og retrofleks uttale. Ved å gjøre den samme opptellingen i skriftlig gjenfortellingsoppgave, ble det lett å sammenlikne både det totale bildet og funnene hos hver enkelt deltaker, i det samme dokumentet. Meldingsoppgavene ble også ført inn i Excel, og også her har jeg talt opp alle ord som potensielt sett kunne ha hatt palatal markering.

3.5 Forskerrollen og språklig akkomodasjon

Akkomodasjonsteorien, eller tilpasningsteorien, forteller oss noe om hvordan en språkbruker tilpasser språket sitt etter samtalepartneren sin for å oppnå å bli sosialt akseptert (Akselberg, 2008, s. 160; Giles & Powesland, 1975, s. 157; Mæhlum, 2008a, s. 112). Denne tilpasningen skjer enten gjennom at språkbrukeren *divergerer*, altså tilpasser seg slik at den talespråklige avstanden til samtalepartneren øker, eller at språkbrukeren *konvergerer*, altså reduserer den talespråklige avstanden (Mæhlum, 2008a, s. 112). Dette henger sammen med normbegrepet, hvor språkbrukeren tilpasser seg for ikke å bli sanksjonert (se avsnitt 2.4).

Siden jeg selv kommer fra Lofoten og snakker lofotmål, er teorien om akkomodasjon relevant her (Giles & Poweland, 1975, s. 157–158). Selv er jeg klar over at jeg varierer mellom dental og palatal uttale av tilfeller som tradisjonelt har palatal uttale i lofotmålet, og dette fikk jeg bekreftet da jeg lyttet på meg selv i lydopptakene. Om dette i noen grad har påvirket deltakerne er vanskelig å si, men jeg kan ikke utelukke at deltakerne har akkomodert for å enten bli likere meg, eller for å skape talespråklig avstand (Akselberg, 2008, s. 160). En annen mulighet er at jeg snakker slik som unge fra Vest-Lofoten snakker i dag, og at jeg derfor ikke har påvirket deltakerne.

Når en forsker driver med meningsfortolkning, må han gå «utover det faktiske innholdet i det som blir sagt, for å fortolke hva informanten mener med det hen sier» (Neteland, 2020, s. 64). I denne sammenhengen er det viktig å reflektere over min rolle som forsker. Selv har jeg tanker og meninger om lofotmålet og hvordan folk snakker på de ulike stedene i Lofoten. I tillegg finnes det lite tidligere forskning om lofotmålet, og derfor har mitt eget talemål, med støtte fra Salamonsen (2022) og Nordisk dialektkorpus (Johannesen et al., 2009a) blitt brukt som målestokk i undersøkelsen. Dette kan ha påvirket analysearbeidet mitt og hvilke deler av materialet jeg har vektlagt. Thagaard (2009, s. 77) skriver at utfordringen med å forske i sin egen kultur, er å skape en distanse til egne erfaringer. Derfor har jeg vært nøye med å etterprøve analysene mine ved å studere resultatene på nytt og lete etter ytringer som støtter analysen

(Neteland, 2020, s. 64). Selv om total nøytralitet har vært vanskelig å oppnå, har jeg vært bevisst min egen rolle, og har etterstrebet nøytralitet i alle deler av undersøkelsen.

4 Resultater

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene fra undersøkelsene mine. I det første avsnittet (4.1) presenterer jeg funnene om muntlig palatalitet, først i gjenfortellingsoppgaven og så i gruppeintervjuene. Deretter legger jeg frem funnene fra de skriftlige oppgavene i avsnitt 4.2, som innebærer skriftlig gjenfortellingsoppgave, fiktiv vennemelding og autentisk privatmelding. Til slutt presenterer jeg innholdet i samtalene fra de fire gruppeintervjuene i avsnitt 4.3. I de delene av undersøkelsen hvor bare utvalg 2 har deltatt, vil jeg i stor grad bruke de fiktive navnene Astrid, Anne, Andreas, Bente, Bodil, Casper, Christoffer, Clara, Dina og Danielle. Slik vil det bli lettere å koble ytringene i gruppeintervjuene til andre funn.

4.1 Muntlig palatalitet

Gjennom presentasjonen av muntlig palatalitet i den muntlige gjenfortellingsoppgaven og de fire gruppeintervjuene, vil jeg besvare det første forskningsspørsmålet mitt: *Hvordan ser variasjonsmønstrene for palatalitet i talemålet ut?* I 4.1.1 presenterer jeg resultatene fra den muntlige gjenfortellingsoppgaven, og her deltok samtlige 29 deltakere fra utvalg 1. I gruppeintervjuene deltok ti deltakere fra utvalg 2.

4.1.1 Muntlig gjenfortellingsoppgave

I denne delundersøkelsen viser 27 av 29 deltakere varierende grad av palatal uttale, mens de resterende to ikke har noen tegn til palatalitet⁴. Tre av de 27 deltakerne har mindre enn tre forekomster av palatal uttale. I tillegg er det én deltaker som har fem forekomster av palatal uttale i leksem som tradisjonelt ikke har palatal uttale i lofotmålet. Trekker vi fra disse fire deltakerne, er det til sammen 23 deltakere i denne delundersøkelsen som har palatalitet i talemålet sitt. Tabell 2 viser en oversikt over antall palatale og dentale realiseringer av /n/, /l/, /d/ og /t/ i materialet, i tillegg til det totale antallet av potensielle palatale forekomster. Av til sammen 1070 forekomster som potensielt kunne hatt palatal uttale, er det 520 tilfeller av palatal uttale, og 550 tilfeller av ikke-palatal uttale. I prosent utgjør de palatale realiseringene 49 % av totalsummen. Videre omtaler jeg forekomstene av /n/, /l/, /d/ og /t/ hver for seg.

⁴ Disse to viser heller ingen tegn til retroflekse realiseringer.

Variabel	Antall palatale forekomster	Antall ikke-palatale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
/n/	478	264 ⁵	742
/l/	19	228	247 ⁶
/d/	2	13	15
/t/	21	45	66
Totalt	520	550	1070

Tabell 2: Totaloversikt over antall palatale og ikke-palatale realiseringer i materialet

Siden deltakerne snakker med utgangspunkt i de samme bildene, har jeg mulighet til å kvantifisere og sammenlikne uttalen av de mest frekvente leksemene. Som tabell 2 viser, forekommer /n/ flest ganger i materialet. 64 % av alle forekomstene av /n/ har palatal uttale. Fem av deltakerne i denne delundersøkelsen har utelukkende palatal uttale av /n/. Leksemet *hund* blir uttalt spontant av alle deltakerne, og i tillegg har jeg elisert andre leksem som *vindu*, *strand* og *bånd*. Tabell 3 viser en oversikt over de mest frekvente leksemene i den muntlige gjenfortellingsoppgaven, og variasjonsmønstrene i uttalen av /n/ i forekomster som potensielt sett kunne ha hatt palatal uttale. Tabellen viser også seks tilfeller av retrofleks uttale. I hele materialet forekommer det ytterligere tre retrofleks til, og disse ni forekomstene er fordelt på fire av deltakerne. Én av disse har dental uttale av /n/ i 12 av 18 ord, foruten fem tilfeller av retrofleks uttale og ett tilfelle av palatal uttale. Leksemene med retrofleks realisering i denne delundersøkelsen er *begynne*⁷, *bånd*, *den*, *kan* og *kant*.

Frekvente leksem	Totalt antall palatal /n/	Totalt antall dental /n/	Totalt antall retrofleks /n/	Totalt antall
den	107	53	3	163
hund	95	48	0	143
mann	67	7	0	74
bakgrunn	21	15	0	36
vindu	23	11	1	35
inn	23	9	0	32
strand	17	11	0	28

⁵ Ni av disse forekomstene har retrofleks uttale

⁶ I tillegg til disse 247 forekomstene kommer fem forekomster som ikke tradisjonelt har palatal uttale i lofotmålet. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor.

⁷ Uttales [byŋ]

vann	18	4	0	22
man	0	21 ⁸	0	21
sand	11	4	0	15
-bånd	8	5	2	15
hente	8	4	0	12
Totalt	398	192	6	596

Tabell 3: Frekvente leksem med potensiell palatal uttale av /n/

Variasjonsmønstrene for /l/ i materialet viser stor overvekt av ikke-palatal uttale (se tabell 2). Det er totalt 247 forekomster av /l/, fordelt på 17 ulike leksemer. Av disse har bare 19 forekomster palatal realisering. I prosent innebærer dette at bare omtrent 8 % av det totale antallet forekomster av /l/ som kunne hatt palatal uttale i lofotmålet, har palatal realisering. 21 av 29 deltakere har utelukkende ikke-palatal uttale av alle sine forekomster av /l/. Dermed er det bare åtte deltakere som har palatal uttale av /l/ i materialet. I tillegg er det én deltaker som har fem forekomster av palatalitet i leksem som tradisjonelt ikke har palatal /l/ i lofotmålet, nemlig leksemene *bilde*, *gul* og *liten*⁹. Disse fem forekomstene kommer i tillegg til det totale antallet av 247 forekomster. Tabell 4 viser de fem mest frekvente leksemene i materialet, med fordelingen mellom palatal og ikke-palatal uttale. Her illustreres den store overvekten av ikke-palatal uttale godt. Leksemet *ball* forekommer hos samtlige deltakere i gjenfortellingsoppgaven, og de åtte palatale forekomstene er fordelt på tre av deltakerne. De resterende 26 har dermed ikke-palatal uttale av /l/ i leksemet.

Frekvente leksem	Totalt antall palatal /l/	Totalt antall ikke-palatal /l/	Totalt antall
ball	8	117	125
eller	3	55	58
holde	1	20	21
skalle	1	7	8
ville	2	6	8
Totalt ¹⁰	15	200	215

Tabell 4: Frekvente leksem med potensiell palatal uttale av /l/

⁸ Forekommer kun hos tre deltakere, der 11 av forekomstene tilhører én deltaker

⁹ Denne deltakeren diskuterer jeg nærmere i avsnitt 5.2.

¹⁰ Denne totalen omfatter bare det totale antallet av leksemene i denne tabellen.

Når det gjelder realiseringen av /d/ i materialet, er det bare 15 forekomster av /d/ i tre leksem som potensielt kunne ha hatt palatal uttale i lofotmålet. Dette gjelder leksemene *fornøyd* og *redd*, i tillegg til perfektum partisipp av leksemet *bli*¹¹. Disse 15 forekomstene er fordelt på ni deltakere. Det betyr at det ikke forekommer leksem med potensiell palatal /d/ hos de resterende 20 deltakerne i gjenfortellingsoppgaven. Det mest frekvente leksemet er *fornøyd*, som forekommer 12 ganger. Alle disse forekomstene har dental realisering. *Bli* forekommer to ganger, begge gangene med palatal uttale, mens det bare er én dental forekomst av *redd* i materialet. Materialet inneholder dermed bare to av 15 mulige palatale realiseringer av /d/.

Det er til sammen 66 forekomster av /t/ i materialet som kunne ha hatt palatal uttale i lofotmålet, hvor 21 av disse har palatal /t/ og 45 forekomster har dental uttale av /t/. Forekomstene er fordelt på de fire leksemene *litt*, *hvitt*, *sitt* og *slutt*. Leksemet *litt* forekommer totalt 29 ganger i det muntlige materialet, men bare i to av disse har /t/ palatal uttale. I de resterende 27 tilfellene er uttalen dental. Derimot er variasjonsmønstrene for uttalen av *hvitt* mye jevnere: Av totalt 30 tilfeller av leksemet er 16 realiseringer palatal, mens 14 av dem er dental. I kun ett tilfelle blir leksemet uttalt med en *v*-lyd, og denne har ikke palatal realisering av /t/. Av de resterende forekomstene med *kv*-uttale, er fordelingen mellom dentale og palatale realiseringer helt lik. De to siste ordene, *sitt* og *slutt*, finnes det bare noen få tilfeller av, hvor /t/ i *sitt* har gjennomgående dental uttale alle fire gangene, og i leksemet *slutt* har /t/ palatal uttale tre av tre ganger. Mønsteret for både /d/ og /t/ er så entydig at det ikke gir mening å regne prosent her.

Som en oppsummering av muntlig palatalitet i gjenfortellingsoppgaven, og som et svar på det første forskningsspørsmålet, står palatal /n/ helt klart sterkest av /n/, /l/, /d/ og /t/ blant deltakerne: Hele 478 av 742 forekomster har palatal realisering av /n/, altså godt over halvparten. Det samme kan ikke sies om /l/, hvor bare 19 av 247 forekomster har palatal uttale. Når det gjelder de mindre frekvente /d/ og /t/, ser palatal /t/ ut til å stå sterkere blant deltakerne enn palatal /d/.

4.1.2 Gruppeintervju

I denne delen av undersøkelsen var det bare de ti deltakerne fra utvalg 2 som deltok. Tabell 5 viser en oversikt over fordelingen mellom antall forekomster med palatal og dental uttale i de fire gruppeintervjuene, og det totale antallet av forekomster som potensielt kunne hatt palatal uttale. Ord som er en del av en metaspråklig kommentar, har jeg ikke talt med. Hovedmønsteret

¹¹ Uttales med /d/. Den palatale uttalen er [bi̯]

her er at det er færre forekomster av palatal uttale per deltaker enn i den muntlige gjenfortellingsoppgaven, men dette henger naturlig sammen med at det er tilsvarende færre ord som potensielt kunne ha hatt palatal uttale. Av til sammen 255 forekomster som kunne ha hatt palatal uttale i de fire gruppeintervjuene, er det 87 tilfeller av palatal uttale, og 168 tilfeller av dental uttale. I prosent utgjør de palatale realiseringene 34 % av totalsummen. Videre omtaler jeg forekomstene av /n/, /l/, /d/ og /t/ samlet i tabellene.

Gruppe	Antall palatale forekomster	Antall dentale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
Gruppe 1	18	47	65
Gruppe 2	9	49	58
Gruppe 3	44	19	63
Gruppe 4	16	53	69
Totalt	87	168	255

Tabell 5: Oversikt over fordelingen mellom palatal og dental uttale i gruppeintervjuene

Tabell 6 viser fordelingen av palatale og dentale forekomster i gruppe 1. Av 65 potensielle palatale forekomster, er det bare 18 forekomster med palatal realisering. Dette utgjør 27 % palatale realiseringer. De 18 palatale forekomstene er fordelt på leksemene *enn*, *man*, *vann*, *den*, *blitt*¹², *begynne*, *bredt*, *mindre* og *innse*, som viser at deltakerne ikke har noen palatale realiseringer av /l/, selv om materialet viser at det er 25 mulige tilfeller. Når det gjelder /t/ har gruppen til sammen to forekomster, hvor den ene har palatal og den andre dental uttale, mens to av tre forekomster av /d/ har palatal uttale. Et interessant funn i denne gruppen er det tydelige skillet mellom Astrid og Andreas med få palatale realiseringer på den ene siden, og Anna med få dentale realiseringer på den andre siden. Dette er et funn jeg diskuterer videre i avsnitt 5.1.

Deltaker	Antall palatale forekomster	Antall dentale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
Astrid	2 ¹³	19	21
Anna	13	6	19
Andreas	3 ¹⁴	22	25

¹² To forekomster av denne. Uttales med palatal /d/: [biɹ]

¹³ De to palatale forekomstene er av /n/ i *vann* og /d/ i *blitt* (uttalt som [biɹ])

¹⁴ Omfatter palatal uttale av /n/ i *den*, *innse* og *man*

Totalt	18	47	65
---------------	----	----	----

Tabell 6: Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 1

Tabell 7 viser at i gruppe 2 er tallet enda lavere; her er det bare ni palatale forekomster av 58 mulige. Palatale forekomster utgjør omtrent 16 % av totalen. Leksemene med palatal uttale er *bli*¹⁵, *bredt*, *bytte*, *hvitt*, *inni*, *kunne* og *min*. Dette viser at heller ikke denne gruppen har noen palatale realiseringer av /l/, og her er det 19 tilfeller som kunne hatt palatal /l/. Gruppe 2 har også fem forekomster av /t/, hvor samtlige har palatal uttale, i tillegg til en forekomst av palatal /d/ (av totalt én mulig). Deltakeren Bodil har klart færrest forekomster som kunne hatt palatal uttale, og av de åtte mulige, har hun bare én palatal realisering av /n/.

Deltaker	Antall palatale forekomster	Antall dentale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
Bente	8	42	50
Bodil	1	7	8
Totalt	9	49	58

Tabell 7: Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 2

I det tredje gruppeintervjuet har deltakerne til sammen produsert 44 forekomster av palatal uttale, og 19 dentale forekomster. Dette utgjør 69 % palatale realiseringer, som er betydelig høyere enn i de to foregående gruppene. Tabell 8 viser at det er Casper og Christoffer som har produsert flesteparten av forekomstene, siden deltakeren Clara bare har to tilfeller av ord som potensielt kan ha palatal uttale. Mens Casper har omtrent like mange palatale som dentale realiseringer, har Christoffer bare tre dentale mot 29 palatale forekomster. Leksemene med palatal uttale i denne gruppen er *alle*, *alt*, *andre*, *annen*, *annet*, *banning*, *bannskap*, *begynne*, *bytte*, *den*, *eldre*, *endre*, *finne*, *forsvinne*, *helt*, *hund*, *inn*, *inni*, *innlevering*, *kan*, *man*, *melding*, *mennesker*, *sant*, *slutt*, *(u)nødvendig* og *ville*. Det betyr at gruppe 3 produserer palatal /l/, og dette gjelder i åtte¹⁶ av 17 mulige tilfeller. Tre av tre forekomster av /t/ har palatal uttale, mens den ene forekomsten av /d/ er dental.

¹⁵ I perfektum partisipp uttales denne med palatal /d/: [bij]. Bente har en forekomst av denne.

¹⁶ Sju av disse åtte forekomstene er produsert av Christoffer.

Deltaker	Antall palatale forekomster	Antall dentale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
Casper	14	15	29
Christoffer	29	3	32
Clara	1 ¹⁷	1	2
Totalt	44	19	63

Tabell 8: Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 3

Dina og Danielle produserer til sammen 16 palatale forekomster og 53 dentale forekomster, av til sammen 69 mulige palatale forekomster (se tabell 9). I prosent utgjør dette 23 % palatale realiseringer. Mens Dina produserer omtrent like mange palataler som dentaler, har Danielle langt flere dentale realiseringer. Leksemene *annerledes*, *bredt*, *forsvinne*, *hende*, *hund*, *kan*, *melding*, *mindre*, *sende*, *slutt*, *under*, *unna* og *ville* har palatal uttale i denne gruppen. Et interessant funn hos Dina er at hun har palatal uttale av alle /n/ (seks forekomster) og /t/ (en forekomst) i gruppeintervjuene, mens /l/ konsekvent har dental uttale i de syv forekomstene. Dette mønsteret er kun gjennomført hos denne ene deltakeren i denne delundersøkelsen, mens den intraindividuelle variasjonen er større hos de andre deltakerne. Danielle produserer palatal uttale av både /n/, /l/ (i to av 21 potensielle tilfeller) og /t/ (av totalt én mulig).

Deltaker	Antall palatale forekomster	Antall dentale forekomster	Totalt antall potensielle palatale forekomster
Dina	8	7	15
Danielle	8	46	54
Totalt	16	53	69

Tabell 9: Oversikt over palatal og dental uttale i gruppe 4

Som en oppsummering av muntlig palatalitet viser resultatene at av alle potensielle muligheter for palatal uttale i gruppeintervjuene, er det som nevnt bare 34 % som har palatal realisering. Til sammenlikning har 49 % av alle potensielle palataler i gjenfortellingsoppgaven palatal realisering. I tillegg viser materialet fra begge delundersøkelsene at deltakerne i størst utstrekning har palatal uttale av /n/, og i intervjuene er det bare deltakerne Christoffer og Danielle som produserer palatal /l/. Tallet på totale realiseringer av /d/ og /t/ er lavt, men mønstrene viser at intervjudeltakerne i svært stor grad har palatal uttale av /d/ og /t/ i de få forekomstene materialet inneholder. Hensikten med å undersøke muntlig palatalitet også i

¹⁷ Palatal /t/ i ordet *bytte*

gruppeintervjuene er for å kunne sammenlikne talemålet i to ulike kontekster, som kan si noe om resultatenes validitet. Ingen av deltakerne har etter det jeg kan registrere endret talemål mellom disse to delundersøkelsene.

4.2 Skriftlig markert palatalitet

I dette avsnittet vil jeg presentere resultatene fra de delene av undersøkelsen hvor jeg har samlet skriftlig materiale, og dermed svare på det andre forskningsspørsmålet: *I hvilken grad og hvordan kommer palatalitet til uttrykk i talemålsnære skrivesituasjoner?* Resultatene viser at bare fem deltakere markerer palatalitet i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, og det er ingen tegn til palatal markering i tekstmeldingene. I avsnitt 4.2.1 er resultatene samlet fra utvalg 1, mens avsnitt 4.2.2 og 4.2.3 presenterer funnene i de 44 meldingene skrevet av ti deltakere i utvalg 2.

For å kunne vurdere om deltakerne markerer palatalitet eller ikke i det skriftlige materialet, må jeg først vurdere om tekstene faktisk er skrevet talemålsnært. Jeg har derfor valgt å se etter to andre talespråkstrekk som kjennetegner lofotmålet, nemlig det personlige pronomenet *e(g)* i førsteperson entall og apokope (Jahr & Skare, 1996, s. 131; Mæhlum & Røynealand, 2012, s. 106). Slik kan jeg kontekstualisere palatalitet i disse tekstene, og se hvordan palatalitet kommer til uttrykk i samspill med andre variabler. I gjenfortellingstekstene med personlig pronomen i førsteperson entall, brukes formene *e* og *eg*. I tekstmeldingene blir formene *e* eller *eg* skrevet av samtlige deltakere som bruker personlig pronomen i førsteperson entall. Trekket apokope er tydelig markert i gjenfortellingstekstene, og her finner vi verb som *angrip*, *dytt*, *fang*, *hent*, *hopp* (infinitiv); *reager*, *skvætt*, *spis*, *sprenng* (presens); *satt* (preteritum). (3a) viser eksempel på apokoperte verbformer, og (3b) viser i tillegg et svakt hunkjønnsord med apokope. Apokoperte verbformer er særlig utbredt i tekstmeldingene. Eksempel (3c) viser en tekstmelding med apokoperte verbformer, både i infinitiv og presens (forekomstene er uthevet i fet skrift). Dette omfatter både vennemeldinger og privatmeldinger.

- (3)
- a. Feskarn **skvætt** tell av sommerfuggrln å katta **sætt** seg fast.
 - b. Sommerfuggeln **sett** på ei **busk** mæ røe bær på. E ser et vatn, litt sainn å grønt græss.
 - c. Heia, ska du **vær** med å **finn** på nokka seinare. Eg **tenk** klokka åtte. Vess e **kjæm** tel deg så kan vi **spæll** et spæll.

Gjennomgangen ovenfor viser at deltakerne markerer variablene personlig pronomen og apokope i de talemålsnære skrivesituasjonene. Selv om ikke personlig pronomen er markert

i alle tekstene, forekommer apokope i samtlige tekster. I gjenfortellingsoppgaven finnes det to unntak, hvor tekstene i varierende grad følger standardnormen bokmål. Disse deltakerne har likevel oppgitt i spørreskjemaet at de skriver lofotmål til venner, foresatte og noen ganger lærere.

4.2.1 Skriftlig gjenfortellingsoppgave

26 av de 29 deltakerne har gjenfortalt tegneseriene skriftlig. I denne delundersøkelsen er det bare fem av 26 tekster med markert palatalitet i 65 av 123 mulige tilfeller. Tabell 10 viser en oversikt over de fem deltakerne som har markert palatalitet i tekstene sine, med fordeling av antall forekomster av palatal markering, og antall forekomster som potensielt kunne ha hatt palatal markering. De 65 forekomstene av ordformer med palatal markering er *bakgrunnen, ball, ballen, badeball, badeballen, den, hund, hunden, inn, kan, landet, mann, sand, sanden, stranda, unna, veltet, odde og odden*. Tabellen viser også at de fem deltakerne til sammen har produsert 58 forekomster uten palatal markering, men som potensielt kunne ha hatt det. Dette gjelder blant annet ordene *bakgrunn, ball, inn, mann og vann*.

Deltaker¹⁸	Antall forekomster med palatal markering	Antall forekomster uten palatal markering	Totale forekomster med mulig palatal markering
Pål	2	7	9
Paula	11	10	21
Pernille	18	23	41
Pia	11	14	25
Christoffer	23	4	27
Total	65	58	123

Tabell 10: Oversikt over forekomster med og uten potensiell palatal markering.

Tabell 10 viser at blant de fem deltakerne som markerer palatalitet skriftlig, varierer markeringen fra to til 23 forekomster. I tillegg er den intraindividuelle variasjonen interessant, som også kommer til syne i eksemplene i (4). Deltaker Pål har kun to forekomster av palatalitet, men i tillegg har han sju forekomster, fordelt på fem ord, som kunne ha hatt palatal markering i teksten sin. Eksemplene i (4a) og (4b) viser to utsnitt fra teksten hans, hvor ordet *ball* skrives både med og uten palatalitet. Deltakerne Paula og Pia har 11 forekomster hver med palatal

¹⁸ Christoffer er den eneste av deltakerne som markerte palatalitet i denne delundersøkelsen, som ble med videre i utvalg 2 (meldingsoppgaver og gruppeintervju).

markering, fordelt på ni og to ord. I tillegg har de henholdsvis ti og 14 forekomster i seks og ni ord som mulig kunne blitt markert.

- (4) a. Feskern klara og få tak i **balln**.
b. Vi har ei bikkja som tar å jaga ei mus **inn** i tree så kræsja han i tree. Samtidig så kjæm de en kar med en **baill** å en pose

I teksten til Pernille er det 18 palatale forekomster og 23 ikke-palatale forekomster, fordelt på åtte og 15 ord. Setningene i (5) er skrevet av denne deltakeren, som her markerer palatalitet i ordene *odden*, *strand* og *mann*, men ikke i *ballen* og *vannet*. Den femte deltakeren, og deltakeren med 23 forekomster av palatal markering, er Christoffer¹⁹, som tidligere er omtalt i tilknytning gruppeintervjuene. Han er ganske konsekvent når det gjelder palatalitet i denne delundersøkelsen, siden hele 23 av 27 mulige forekomster er markert med palatalitet. De fire forekomstene uten palatal markering er *mann*, *kvitt*, *under* og *skalla*. Samtidig har han skrevet ordet *mann* med palatal markering ti ganger. Felles for alle de fem deltakerne som markerer skriftlig palatalitet i denne delen av undersøkelsen, er at de ikke er konsekvent i den palatale markeringen.

- (5) a. På bilde fire lig **manj** på kne å ser på baln som flyt på vanne
b. Langs sia på **åjdden** e det ei smal **strain**

Tabell 11 viser at palatalitet er markert på hovedsakelig to ulike måter, enten med en påhengt *j* eller ved å bruke en *i* etter vokalen (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 58; Larsen, 2022, s. 3; Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 371). Påhengt *j* ser ut til å være mest utbredt, da 49 av til sammen 65 palatale forekomster er markert på denne måten (se ordet *mann* i eksempel (5a)), mens det kun finnes 13 forekomster av palatalitet markert med *i* foran vokalen (se *strand* i eksempel (5b)). Sistnevnte strategi blir brukt av tre av de fem deltakerne.

De resterende tre forekomstene med palatal markering følger verken påhengt *j* eller foranstilt *i*, men har derimot en foranstilt *j*, slik som ordet *odden* i eksempel (5b) viser. Denne måten å markere palatalitet på forekommer kun hos denne ene deltakeren, og ordene *strand* og *mann* i (5) viser at denne deltakeren i tillegg bruker både påhengt *j* og foranstilt *i* for å markere palatalitet. De aktuelle ordene er uthevet i fet skrift.

¹⁹ Skrivepraksisen til deltakeren Christoffer blir nærmere diskutert i avsnitt 5.2.3.

Leksem ²⁰	Påhengt <i>j</i>	Foranstilt <i>i</i>	Foranstilt <i>j</i>
mann	23	0	1 ²¹
hund	16	1	
ball	5	4	
den	0	2	
sand	0	2	
strand	0	2	
odde	0	0	2 ²²
bakgrunn	1	1	
inn	1	0	
kan	1	0	
unna	1	0	
veltet	1	0	
landet	0	1	
total	49	13	3

Tabell 11: Fordeling av hvordan forekomstene av palatalitet er markert i materialet

Instruksen til skriftlig gjenfortellingsoppgave var å se for seg at de skulle skrive til en venn, og de skulle skrive på dialekt. I spørreskjemaet oppgir 24 av de 26 deltakerne at de bruker å skrive dialekt til venner i sosiale medier. Disse oppgir kategorier som «dialekt», «nordlending», «lofot-dialekt», «jeg skriver som jeg snakker», «miks av dialekt og bokmål» og «mest engelsk, men også blanding av dialektord». De resterende to oppgir kategoriene norsk og bokmål. Kategorien norsk kan være misvisende, og kan potensielt sett innebære talemålsnær skriving. Samtidig er det tydelig at teksten til denne deltakeren i stor grad følger standardnormen, med bare noen få innslag av talespråkstrekk.

4.2.2 Fiktiv vennemelding

Alle ti deltakerne avleverte en fiktiv vennemelding hver, og dermed består materialet av ti meldinger, som varierer fra fem til 25 ord. Gjennomsnittslengden på meldingene er 16,5 ord. Resultatene fra denne elisiteringsoppgaven viser at ingen av deltakerne markerer palatalitet i

²⁰ Denne kolonnen omfatter forekomstene av både ubestemt og bestemt form av ordene

²¹ *majn*

²² *åjdd* og *åjdden*

fiktive vennemeldinger. Eksempel (6a) viser den korteste meldingen i materialet, som heller ikke inneholder noen ord som kunne ha hatt palatal markering. Det samme gjelder for to andre meldinger, og dermed er det bare sju av de ti meldingene som potensielt kunne ha hatt palatal markering. Dette er en svakhet ved denne delundersøkelsen, og det hadde vært gunstigere å samle et større materiale for å sikre flere ord med potensiell palatal markering. Et alternativ kunne ha vært å la hele utvalg 1 gjennomføre denne delen av undersøkelsen. Eksempel (6b) og (6c) viser to av de lengste meldingene, som består av 23 og 25 ord, hvor henholdsvis tre og fire av disse potensielt kunne ha fått palatal markering. Disse ordene er uthevet i fet skrift nedenfor.

- (6) a. *Casper*: Ska vi fer å et
b. *Dina*: Hei, ska vi kjør en tur imårra når eg e ferdig på jobb? E ferdig 19 så **kan** sekkert **hent** deg **rundt** 19.30
c. *Danielle*: Har du løst å **Finn** på no i dag? Kanskje vi **kan** kjør en tur **Kan** etter jobb kl 18, vi **kan** møttes hos meg

Til sammen er det 14 forekomster av ord som kunne ha fått palatal markering, fordelt på sju meldinger. Disse ordene er *finn*, *kan*, *anna*, *rundt*, *hent*, *eller*, *tell* og *middag*. Ingen av disse ordene har blitt palatalt markert. Samtidig har samtlige meldinger klare talespråkstrekk, og deltakerne oppgir også kategoriene «dialekt», «lofotdialekt» og «lofoting/norsk» på spørsmålet i spørreskjemaet om hvilket språk eller hvilken dialekt de bruker når de skriver til venner i sosiale medier.

4.2.3 Autentisk privatmelding

Når det gjelder denne delen av undersøkelsen, avleverte ni av ti deltakere til sammen 34 private og autentiske meldinger. Heller ikke i disse autentiske meldingene er det tegn til at deltakerne markerer palatalitet skriftlig. Til sammen er det 33 forekomster av ord som kunne ha hatt palatal markering i materialet, men som eksemplene i (7), (8) og (9) illustrerer, er det ingen meldinger som har det. Den korteste meldingen består av ett ord, og i likhet med den korteste meldingen i avsnitt 4.2.2, inneholder ikke den korteste meldingen i dette materialet noen ord som kunne ha hatt palatal markering (se (7a)). Den lengste meldingen har 30 ord, og inneholder bare ett ord som potensielt kunne ha markert palatal /d/ (se (7b)). Snittlengden på de autentiske privatmeldingene er 10,7 ord.

- (7) a. *Bente*: LOOOL
b. *Dina*: E har plast e må hiv og e har ikke brikke før å kom me t heisen, så bare lurt på om du **gidda** å gå me meg t søpla?

Tabell 12 viser en oversikt over hvem som er mottakere av deltakernes privatmeldinger, i tillegg til spørreskjemaets svar om deltakernes rapporterte språkbruk i meldinger til venner i sosiale medier, og i meldinger til foreldrene. Casper, Clara²³ og Danielle har delt meldinger de har sendt til sine foresatte, som eksemplene i (8) viser.

- (8) a. *Casper*: Går greit, trur kanskje har skada brusken
 b. *Clara*: Trur du eg å venninen mine **kan** låne det i helga også rødda vi opp etter oss når vi e ferdig der. Treng en plass å være
 c. *Danielle*: Vi rek nok ikke ferga, har **ennu** ikke fått bagasje **kan** du **hent** me på flyplassen 07.05?

Deltaker	Mottaker	Rapportert språk/dialekt i melding til denne mottakeren
Astrid	Nær venn	Lofot-dialekt
Anna	Venninne	Lofot-dialekt
Andreas	Kompis	Lofot-dialekt
Bente	Venninne	Lofot-dialekt
Bodil	-	-
Casper	Pappa	Dialekt
Christoffer	Ekskjæreste	Lofoting/norsk
Clara	Pappa	Lofot-dialekt
Dina	Veninne	Lofot-dialekt
Danielle	Mamma	Dialekt, lofoting

Tabell 12: Oversikt over mottakere i de autentiske privatmeldingene

De seks andre deltakerne avleverte meldinger de har sendt til venner og ekskjæreste, og et utvalg av disse er presentert i (9).

- (9) a. *Astrid*: så **kan** eg bære varm dæ i mikron på **bakgrunnen**
 b. *Anna*: okei, e sei ifra når vi e kommen **inn**
 c. *Andreas*: fikk du jobben **min** i går **eller**
 d. *Bente*: Jaaaa♥♥♥ men **alt** va veli bra då!! Eg va positivt overraska og eg hadde ikkje **trudd** at dåkk va SÅÅÅ mangeee 😊😊😊
 e. *Christoffer*: **Kan** vi stopp. Dette e **unødvendig**

²³ Casper og Clara avleverte kun en privatmelding hver.

- f. *Dina*: E har plast e må hiv og e har ikke brikke før å kom me t heisen, så bare lurt på om du **gidda** å gå me meg t søpla?

4.3 Gruppeintervju

I denne delen vil jeg presentere refleksjoner deltakerne i de fire samtaleene hadde omkring temaene lofotmål og talemålsnær skriving. Først gir jeg en presentasjon av deltakerne og deres geografiske posisjon i Vest-Lofoten. Deretter presenterer jeg kort noen interessante utdrag om temaene *lofotmål* og *å skrive dialekt*, før jeg går grundigere gjennom kategorien *palatal markering i skrift*. Av hensyn til leservennligheten har jeg valgt å utelate de fonetiske innslagene i de delene av transkripsjonen jeg presenterer under. Tabell 13 viser fordelingen av deltakerne i de fire intervjuene. Av de fem som markerte palatalitet i skriftlig gjenfortellingsoppgave, var det bare deltakeren Christoffer som var med til gruppeintervju. Det ville selvsagt ha vært en styrke dersom de fire andre hadde vært med her, men av ulike årsaker fikk vi det ikke til.

Gruppe	Deltakere
1	Astrid, Anne og Andreas
2	Bente og Bodil
3	Casper, Christoffer og Clara
4	Dina og Danielle

Tabell 13: Oversikt over gruppefordelingen

For å ivareta deltakernes anonymitet omtaler jeg bostedene deres i generelle former. Det vil si at jeg kun presenterer kategoriene «nært Leknes» og «et stykke fra Leknes». Dermed inkluderer jeg nok informasjon til å kunne diskutere forholdet mellom by og bygd i diskusjonskapitlet, i avsnitt 5.1 (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 118). I spørreskjemaet oppgir deltakerne Bente, Bodil, Christoffer, Clara, Dina og Danielle bosteder nært Leknes, mens Astrid, Anna og Casper oppgir bosteder et stykke fra Leknes. Andreas har ikke oppgitt bosted.

På spørsmål om hva deltakerne anser som typiske kjennetegn ved lofotmålet, svarer samtlige grupper med å trekke frem spesifikke ord som de mener gir et bilde av talemålet. Det som går igjen, er personlig pronomen og nektingsadverbialet [içə]. Samtidig blir palatalitet trukket frem av deltakerne selv i to av gruppene: Bente beskriver fenomenet ved å peke på uttalen av ordet *mann*, og Casper sier at enkelte ord har en /j/ til slutt. Christoffer mener at den såkalte ekstra j-lyden er der ofte når de snakker, og de andre to er enige med ham i at palatalitet er noe «alle» lofotinger har. Deltakerne i gruppe 3 fremstår som stolte over lofotmålet.

Deltakerne synes at de skriver ganske likt i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, og materialet viser at deltakerne er rimelig enstemmige når det gjelder i hvilke situasjoner de skriver dialekt. Hovedmønsteret viser at alle rapporterer dialektskriving til venner og familie, men når det gjelder lærere varierer svarene noe. Bente og Bodil skriver begge bokmål til lærere, for å «høres mer ordentlig ut». Astrid, Anna og Christoffer er tydelige på at de skriver dialekt til lærere. Andreas starter ofte med å skrive dialekt til læreren, men han ender likevel ofte opp med bokmål fordi han synes det blir «litt for feit nordlending-dialekt liksom». Casper og Danielle er delvis enige og sier at det kommer an på hvilken lærer det er. Røyneland og Vangsnes (2020, s. 386) peker på at relasjonen til læreren har betydning for kodevalg i «lærer-melding»-oppgaven i deres materiale. Dette kommer jeg tilbake til under avsnitt 5.3. Videre sier Danielle at dersom læreren er ung, skriver hun dialekt, for hun mener at disse lærerne «er jo selv vant til å skrive dialekt». Her har altså alder betydning. Astrid skriver bokmål til gammeltante, for dialekt blir for komplisert for henne å forstå, og det samme gjelder for Danielle. De siste innvirkende faktorene for flere av deltakerne er om samtalepartneren skriver bokmål eller dialekt, om samtalepartneren skjønner dialekten og har samme dialekt, og om samtalepartneren er noen de kjenner.

Også når det gjelder skriftlig palatalitet, er alle enige. I samtalen om det å markere skriftlig palatalitet i ordene *vann* og *ball*, kommer følgende uttalelser fra gruppe 1 (se (10)):

- (10) a. *Anna*: men jeg har skrevet det en gang eller to, men det er ikke sånn at jeg gjør det, for jeg synes det ser dumt ut
b. *Astrid*: mm, det ser veldig stygt ut
c. *Andreas*: det blir bare feil, tror ikke det går an å skrive det
- (11) a. *Bente*: for det er bare ekstra
b. *Bodil*: jeg er ikke vant med å liksom skrive det sånn

Eksemplene i (11) viser at deltakerne i gruppe 2 også er helt enige i at man ikke trenger å markere palatalitet. Også Casper og Christoffer i det tredje gruppeintervjuet mener man ikke skal markere palatalitet skriftlig. Mens Casper peker på det «rare» ved å plassere en /j/ midt inni et ord, kommenterer Christoffer at dette bare er unødvendige bokstaver. I tillegg kommenterer han at ingen andre gjør det, så hvorfor skal man gjøre det da? Selv om Christoffer avviser markering av palatalitet som unødvendig, har han selv markert det i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven. Til dette kommenterer han at den teksten «var jo veldig dialekt», og at han vanligvis ikke ville ha markert palatalitet; det er jo slik han ville ha sagt det, men ikke skrevet det. Casper er rask med å kommentere til Christoffer at «det er ikke sånn du skriver», og det er tydelig at han erter Christoffer for å ha skrevet ordet *ball* med palatal markering.

Dina og Danielle er helt enige med de andre gruppene i at man ikke skal markere palatalitet skriftlig, og (12a), (12b) og (12c) viser hva de svarer på spørsmålet om hvorfor de ikke markerer palatalitet skriftlig. Tankene om at palatalitet både er «unødvendig» og «ser rart ut» går igjen også her.

- (12) a. *Danielle*: for da blir det mer bokstaver
b. *Danielle*: mm, og så skriver man jo fort, så man tilpasser jo sånn at det skal gå fortest mulig
c. *Dina*: det ser rart ut også, hvis du skal legge til en *j*
d. *Danielle*: de har kanskje litt mer tid til å skrive alle de lydene

Både (11) og (12) viser at økonomisering er et argument som går igjen i gruppeintervjuene. (12d) viser et tidspunkt hvor Danielle ler og peker på foreldregenerasjonen som en gruppe som potensielt kunne ha markert skriftlig palatalitet. Også Bente mener at dette har med alder å gjøre, og trekker frem bestemoren som en aktuell kandidat for skriftlig markering av palatalitet, mens Christoffer mener at selv de gamle ikke ville ha markert palatalitet. Alder trekkes med andre ord frem på nytt som en innvirkende faktor i dialektskrivingen. På spørsmål om hva de hadde tenkt dersom en i gruppa hadde markert palatalitet skriftlig, kom følgende ytringer:

- (13) a. *Anna*: da hadde jeg tenkt at han hadde overdrevet det
b. *Astrid*: ja, nå gjør du det bare for å vise det, at du er nordlending liksom
c. *Bente*: hvis noen hadde skrevet det, sånn venner, så hadde jeg vært litt sånn [leende-] hva er det dere gjør? [-leende]
d. *Danielle*: jeg ville ha tenkt at det hadde vært rart

På spørsmål om hvordan deltakerne hadde markert palatalitet skriftlig, dersom de måtte gjøre det, er Casper og Christoffer ganske bestemte: Det må markeres med påhengt *j*. Når jeg foreslår en *i* i stedet for *j* i ordet *ball*, blir jeg blankt avvist.

5 Diskusjon

I dette kapitlet ser jeg på resultatene i lys av tidligere presentert teori og forskning, og diskuterer hvordan metodevalgene kan ha påvirket resultatene. Diskusjonen struktureres etter det tredje, sammensatte forskningsspørsmålet, som jeg også besvarer: *I hvilken grad kan variasjonen i palatal uttale og skriftlig markert palatalitet forklares som en effekt av: a) av-palatalisering, b) ulike kontekster i innsamlingen av data og c) for skriftlige data: språknormer for talemålsnær skriving i området?* De tre kategoriene i dette forskningsspørsmålet diskuterer jeg i hvert sitt avsnitt.

5.1 Av-palatalisering?

Ifølge Mæhlum og Røyneland (2012, s. 111) kan effekten av av-palataliseringen observeres ved at de tradisjonelle palatale alveolarene [ɲ, ʎ, ç, ʝ] blir erstattet av de alveolare lydene [n, l, t, d], slik at den palatale uttalen [mɔɲ] blir til [man] (Hanssen, 2010, s. 76; Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 111). Siden variasjonsmønstrene for muntlig palatalitet i denne undersøkelsen viser at 27 av 29 deltakere har varierende grad av palatal uttale, og med tanke på at jentene er i såpass stort overtall i undersøkelsen, ser palatalitet ut til å være et utbredt talemåls-trekk blant unge i Vest-Lofoten. Etter min egen kjennskap til lofotmålet hadde jeg imidlertid forventet mer palatalitet hos deltakerne. Det blir for eksempel bare avdekket noen få forekomster av palatalitet hos fire av de 27 deltakerne med palatal uttale i den muntlige gjenfortellingsoppgaven, og av til sammen 1070 forekomster som kunne fått palatal uttale i materialet, er det bare 520 realiseringer av palatal uttale. Dette, i tillegg til at den intra-individuelle variasjonen mellom palatal og dental realisering er rimelig stor, tolker jeg som et tegn på av-palatalisering i området.

Et interessant funn vi må løfte frem i denne sammenhengen er forskjellene mellom deltakerne i gruppeintervju 1. Som nevnt i avsnitt 4.1.2 er det et tydelig skille mellom deltakerne: Mens Astrid og Andreas på den ene siden til sammen har fem palatale realiseringer, produserer Anna på den andre siden 13 palataler alene. Hvis vi da kontrollerer for bosted, er Anna den blant disse tre som bor lengst unna Leknes, altså «sentrum» for de områdene denne undersøkelsen inkluderer. Mæhlum og Røyneland (2012, s. 118) skriver at man først og fremst kan se tendensene til av-palatalisering i Nord-Norge i urbane strøk, og dette skillet mellom urbane og rurale områder kommer også frem i det skriftlige materialet til Larsen (2022, s. 38) fra Trøndelag. Funnene mine viser altså det samme mønsteret, hvor Anna palataliserer mest, mens Astrid og Andreas, som bor nærmere sentrum, viser større tendenser til av-palatalisering.

Likevel er ikke av-palataliseringsprosessen nødvendigvis det som forklarer det store fraværet av skriftlig markert palatalitet. Resultatene for palatalitet i talemålsnære skrive-situasjoner viser svært få forekomster av skriftlig markert palatalitet. Dette blir kun avdekket i skriftlig gjenfortellingsoppgave, og her er det bare fem av 26 deltakere som til sammen har produsert 65 forekomster av skriftlig palatalitet, av 123 mulige palatale forekomster. Dette viser for det første at ungdommene i Vest-Lofoten i svært liten grad markerer palatalitet i skrift, og dette er helt i tråd med funnene til både Larsen (2022) og Røynealand og Vangsnes (2020) fra Lofoten. I dette tilfellet har jeg mulighet til å sammenlikne muntlige og skriftlige data i materialet mitt, og et naturlig spørsmål er om fraværet av skriftlig markert palatalitet henger sammen med den pågående av-palataliseringsprosessen i dialektområdet. Larsen (2022, s. 38) peker på nettopp av-palatalisering når hun nesten ikke finner skriftlig markert palatalitet i sitt MPSM-materiale. Likevel, når det er 23²⁴deltakere med palatal uttale i materialet mitt, er det ikke så klart at det er av-palataliseringen som er årsaken til at deltakerne ikke markerer palatalitet skriftlig.

I deres artikkel tilknyttet MPSM-undersøkelsen avdekker Røynealand og Vangsnes (2020, s. 367) et større antall talemålstrekk i det skriftlige Lofoten-materialet, som viser at ungdommene overfører en god del trekk fra talemålet sitt til det skriftlige. Fraværet av skriftlig palatalitet blir forsiktig tolket som et tegn på at ungdommene i Lofoten ikke anser palatalitet som et viktig talemålstrekk (Røynealand & Vangsnes, 2020, s. 368). I to av mine fire gruppe-intervju trekker deltakerne selv frem palatalitet som trekk som kjennetegner lofotmålet (se avsnitt 4.3, side 40), og deltakerne i gruppe 3 påstår at fenomenet er et trekk «alle» lofotinger har. I lys av dette mener jeg at heller ikke Røynealand og Vangsnes' (2020) antagelse kan forklare fraværet av skriftlig markert palatalitet.

I det neste avsnittet diskuterer jeg en annen forklaring på variasjonsmønstrene for muntlig palatalitet og fraværet av skriftlig palatalitet, nemlig kontekstene i datainnsamlingen.

5.2 Ulike kontekster i innsamlingen av data?

I tillegg til av-palatalisering er det sentralt å diskutere kontekstenes betydning i de ulike delene av undersøkelsen. Gjennomgangen av ulike sosiolingvistiske teorier i kapittel 2 viser at språkbrukere tilpasser språket etter både samtalepartner, tema, kontekst og forventet mottakelse, både bevisst og ubevisst (Bell, 1984, s. 145; Bourdieu, 1991, s. 76–77; Hårstad et al., 2021, s.

²⁴ Her har jeg trukket fra de fire deltakerne som bare hadde noen få forekomster av palatal uttale.

57). Konteksten til den muntlige gjenfortellingsoppgaven er derfor interessant. Selv om hensikten med å bruke tegneseriene er å flytte fokuset bort fra språket og over til narrativet i tegneseriene, bærer delundersøkelsen preg av å være en konstruert og unaturlig situasjon. Selv om tegneseriene var svært enkle, er det en mulighet for at deltakerne opplevde gjenfortellingen som en skolsk testsituasjon. Hårstad et al. (2021, s. 37) skriver: «Graden av formalitet i interaksjonen eller talemålet til samtalepartneren vil for eksempel kunne påvirke hvordan vi bruker språket». I lys av dette er det sannsynlig at deltakerne kan ha tilpasset språket til en mer formell stil, på grunn av forventningene knyttet til 'ikke-adressat-faktoren' kontekst, i dette tilfellet skolekontekst (Bell, 1984, s. 145).

Gruppeintervjuene er i større grad enn gjenfortellingsoppgaven en samtale mellom meg og deltakerne, og deltakerne diskuterer også litt seg imellom. Denne situasjonen er mindre konstruert, og likner andre kjente og hverdagslige samtalsituasjoner. Derfor er det nærliggende å tenke at deltakerne ikke akkomoderer til en formell språkstil, men her kan imidlertid jeg og mitt talemål ha hatt innvirkning på resultatene. Som beskrevet i avsnitt 3.5 varierer jeg mellom dental og palatal uttale av leksem som tradisjonelt har palatal uttale i lofotmålet. En mulig konsekvens av dette er at deltakerne, som vet at jeg er fra samme sted som dem, har akkomodert for å enten bli mer lik meg, eller for å skape en større lingvistisk avstand. Dette henger sammen med det teoretiske perspektivet *språkets indeksikalitet*, om hvordan språkbrukere bevisst eller ubevisst bruker språket til å posisjonere seg både sosialt og geografisk (Hårstad et al., 2021, s. 38). Dermed kan resultatene om muntlig palatalitet ha blitt påvirket av både konteksten og meg som observatør og lofoting.

I sammenheng med at språket indekserer sosial informasjon, er det relevant å trekke inn deltakeren Anna. I gruppeintervjuet kommenterer hun at hun synes folk på Leknes snakker «finere» enn det de gjør der hun kommer fra. Deltakerne reflekterer også rundt at talemålet blir «bredere og bredere» jo lenger bort fra Leknes man kommer. Palatalitet blir nemlig i litteraturen utpekt som et «bredt» talemålstrekk på «fint»–«bred»-aksen (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 82; Mæhlum & Røynealand, 2012, s. 132). Dette kan derfor fortelle noe om indeksikaliteten dette talemålstrekket har i Lofoten, når deltakerne omtaler palatalitet som et «bredt» talemålstrekk som er vanlig i rurale områder. Dersom deltakerne har underrapportert muntlig palatalitet, kan dette være for å unngå stereotypiske forestillinger om dette talemålstrekket. På den andre siden kan overrapportering forstås som et forsøk på å akkomodere et språkideologisk ideal, eller at de vil indeksere tilhørighet til et dialektfelleskap.

Når vi er inne på akkomodasjonsteorien, er det et annet funn jeg også ønsker å drøfte her, som ikke nødvendigvis har sammenheng med kontekst. Dette gjelder deltakeren i utvalg 1

som har et ikke-skandinavisk morsmål, og som ikke har bodd i Lofoten siden første klasse. Denne deltakeren har fem forekomster av palatal /l/ i *bilde*, *liten* og *gul* i den muntlige gjenfortellingsoppgaven, som er leksem som tradisjonelt ikke har palatal uttale i lofotmålet. Ingen av de andre deltakerne har palatal /l/ i disse leksemene. Derfor kan dette være et tegn på at denne deltakeren anser palatalitet som et sentralt trekk ved lofotmålet, og at hen derfor gjennom hyperkorreksjon har tilpasset talemålet sitt for å bli identifisert som en «lofoting» (Hårstad et al., 2021, s. 38). Slik blir deltakeren en del av det forestilte dialektfellesskapet som kommer frem i det tredje gruppeintervjuet, nemlig tanken om at lofotinger har palatalitet i talemålet. Dette er et interessant funn, men siden resultatene viser at denne deltakeren ikke har palatal uttale i noen andre tilfeller enn i de nevnte leksemene, så er dette bare en forsiktig antakelse.

Selv om kontekstene for innsamlingen av muntlige data kan ha påvirket resultatene, er variasjonsmønstrene for palatalitet i de to delundersøkelsene rimelig like hos deltakerne fra utvalg 2. For å illustrere produserer Astrid fire palataler av 40 mulige i gjenfortellingsoppgaven, sammenliknet med to av 21 mulige palatale realiseringer i gruppeintervjuet. Det samme finner vi også hos Christoffer, som i gjenfortellingsoppgaven produserer 38 palatale forekomster av 43 mulige. I gruppeintervjuet har han 29 palatale realiseringer av 32 mulige. Sollid (2002, s. 179) skriver at det ikke er mulig «å anta at det finnes noe som er *den eneste* varianten av naturlig tale». Til tross for at deltakerne med stor sannsynlighet har akkomodert etter de ulike kontekstene, er språkstilene like fullt ulike varianter av deres naturlige språk.

Kontekstene for skriveoppgavene ser også ut til å ha betydning for den talemålsnære skrivingen. Foruten det faktumet at skriftlig gjenfortellingsoppgave i stor grad er en elisiteringsoppgave med mange potensielle palataler, sammenliknet med meldingsoppgavene, er det flere faktorer som kan ha påvirket resultatene. Resultatene viser at det ikke er tegn til palatal markering i noen av meldingsoppgavene, mens det i fem av tekstene til den skriftlige gjenfortellingsoppgaven forekommer palatale markeringer. Denne elisiteringsoppgaven er uten tvil en ikke-autentisk skrivesituasjon, hvor deltakerne skulle *se for seg* en venn som de skulle gjenfortelle tegneseriene til. Teksten skulle med andre ord ikke sendes til en reell mottaker.

Deltakeren Christoffer innrømmer som tidligere nevnt å ha overdrevet den palatale markeringen i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, og hevder at han vanligvis ikke markerer palatalitet skriftlig. Likevel har han 23 forekomster med palatal markering, og bare fire forekomster uten. Denne tilståelsen er et viktig funn som kan si oss noe om validiteten i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, når konteksten til skriveoppgaven ser ut til å ha hatt så stor effekt på språkbruken hans. Oppgaven er så konstruert at det er mulig at deltakerne enten har over- eller underrapportert palatalitet. I Christoffers tilfelle har han med stor sannsynlighet

overrapportert talemålstrekket fordi han trodde at jeg «ville ha» en tekst som avspeiler hvordan han snakker, eller eventuelt hvordan han oppfatter at lofotinger snakker. En annen mulig teori er at han i teksten akkomoderer mot et språkideologisk ideal. Det samme kan være tilfelle for de fire andre deltakerne som markerte skriftlig palatalitet, men siden de ikke var med i utvalg 2, og dermed ikke har avlevert tekstmeldinger, er det vanskelig å skulle kommentere validiteten til tekstene deres. De palatale forekomstene kan være en effekt av kontekst (Bell, 1984, s. 145) og forventet mottakelse (Bourdieu, 1991, s. 76–77), eller deltakerne kan ha hatt ønske om å formidle sosial informasjon om seg selv gjennom språket (Hårstad et al., 2021, s. 38).

Når det gjelder de resterende 21 som ikke markerer palatalitet i skriftlig gjenfortellingsoppgave, øker validiteten på resultatene når vi kan sammenlikne språket i gjenfortellingsoppgaven med meldingsoppgavene. Likevel kan underrapportering være et mulig produkt av konteksten (Bell, 1984, s. 145), som reflekteres i to av tekstene, hvor deltakerne delvis og helt har fulgt standardnormen bokmål. Gjenfortellingsoppgaven kan minne om en skoleoppgave, og dersom deltakeren glemmer av det gitte forestilte publikumet, nemlig en venn, er det mulig at skolekonteksten og standardnormen gjør språkbruken formell (Bell, 1984, s. 145). Siden disse to deltakerne oppgir i spørreskjemaet at de bruker å skrive lofotmål til venner, foresatte og noen ganger lærere, er det nærliggende å tro at den skolske konteksten, hvor jeg i tillegg var presentert som lærerstudent, overstyrte deltakernes språkstil. I tillegg kan innholdet i oppgaven, altså 'ikke-adressat-faktoren' tema, ha påvirket språket i standard-retning. To av kjennetegnene på CMC er ifølge Androutsopoulos (2011, s. 145) at språkbruken er relasjonsfokusert og ikke temaorientert, og at den er dialogisk og interaksjonsorientert. Språkbruken i skriftlig gjenfortellingsoppgave møter ingen av disse kjennetegnene. Konteksten ser derfor ut til å ha hatt innvirkning på fraværet av skriftlig markert palatalitet i denne delundersøkelsen.

I meldingsoppgavene er språkbruken i større grad relasjonsfokusert og dialogisk, og meldingene legger opp til og bærer preg av fortsettelse. Selv om fiktiv vennemelding også er en ikke-autentisk skrivesituasjon der deltakeren bare skal se for seg en mottaker, er dette likevel en oppgave som er mer virkelighetsnær for deltakerne. Mottakeren er mer tilgjengelig for deltakeren, og konteksten er med stor sannsynlighet kjent. Dersom fiktiv vennemelding likevel skulle oppleves som konstruert for deltakeren, burde resultatene for autentisk privatmelding skilt seg fra vennemeldingen. Det gjør de derimot ikke, og begge delundersøkelsene viser det samme: Det er ingen tegn til skriftlig palatalitet i noen av meldingene. I meldingsoppgavene ser derfor ikke forskjellen mellom en autentisk og en ikke-autentisk skrivesituasjon ut til å ha påvirket språkbrukeren. Selv om den fiktive vennemeldingen ikke ble sendt, ligger den nært opp mot det Otnes (2013, s. 203) kaller en autentisk skriveoppgave: Språkbrukeren ser for seg

en reell mottaker, og det forestilte publikumet blir i større grad et faktisk publikum (Litt, 2012, s. 331).

For å oppsummere diskusjonen om de skriftlige resultatene, anser jeg skrivesituasjonene som en av forklaringene på forekomstene av palatal markering i det skriftlige materialet. Hovedfunnet er at ungdommene fra Vest-Lofoten ikke markerer palatalitet i skrift, med noen få unntak. Dersom de palatale forekomstene i gjenfortellingsoppgaven er produkter av overrapportering, er dette likevel interessante funn som kan si noe om hvordan deltakerne selv ser på eget talemål. Dersom de har markert palatalitet for å avspeile talemålet sitt, kan det bety at de er bevisste palatalitet som et sentralt trekk ved talemålet. I den autentiske skrivesituasjonen, hvor vi i større grad kan forvente at deltakernes «ekte» talemålsnære skriftspråk kommer frem, er det derimot ingen forekomster av palatalitet. Likevel viser de to skrivesituasjonene at deltakerne tilpasser seg et forventet publikum (Bell, 1984, s. 145; Litt, 2012, s. 330). Fraværet av skriftlig palatalitet tolker jeg som et produkt av en pågående av-palatalisering i området (avsnitt 5.1), og betydningen av kontekst og forventet mottakelse.

I avsnitt 5.3 argumenterer jeg for en tredje innvirkende faktor på de skriftlige resultatene, nemlig at deltakerne bevisst eller ubevisst følger språknormer som styrer unna skriftlig markert palatalitet.

5.3 For skriftlige data: Språknormer for talemålsnær skriving i området?

Den siste delen av det tredje forskningsspørsmålet er om språknormer for talemålsnær skriving kan forklare variasjonen i palatal markering i de talemålsnære skrivesituasjonene. For det første kommer det frem i gruppeintervjuene at deltakerne tilpasser språkbruken etter hvem de skriver med. Andreas sier han ofte ender opp med å redigere talemålsskrevne meldinger til læreren, fordi det blir «litt for feit nordlending-dialekt». I tillegg styres de av relasjonen til læreren, om læreren er ung eller gammel, om samtalepartneren starter samtalen på bokmål, eller om hen skriver talemålsnært. Røyneland og Vangsnes (2020, s. 386) peker også på at relasjonen til læreren har betydning for kodevalg i «læremelding»-oppgaven i deres materiale. Danielle poengterer at unge lærere selv er vant til å skrive talemålsnært, og dette kan vi se i sammenheng med Bourdieu (1991, s. 76-77) og forventet mottakelse: Når læreren selv ikke forventer standardspråklige meldinger fra elevene, vil hen heller ikke sanksjonere språkbruken. Når læreren derimot forventer standardspråklige meldinger, akkomoderer elevene.

Flere av deltakernes uttalelser i gruppeintervjuene viser at det ikke er aksept blant ungdommene for å markere palatalitet, og spesielt to grunner trekkes frem. Eksemplene i (10) illustrerer det første argumentet godt, nemlig at skriftlig palatalitet ser «rart» ut. Siden dette er et argument som går igjen i alle de fire intervjuene, uavhengig av hverandre, tolker jeg at det foreligger noen internaliserte normer for talemålsnær skriving blant lofot-ungdommene. Det samme kommer frem hos en av Folkvords (2020, s. 78) deltakere: «Hannj, det blir liksom vondt å sje på. Så det må liksom ikke vær altfor ille». At samme oppfatning går igjen i Trondheim, kan bety at normen gjelder for aldersgruppen, ikke bare ungdommer i Vest-Lofoten.

Når det gjelder alder, er deltakerne også svært klare på at selv om man ikke skal markere palatalitet skriftlig, er dette noe foreldre- og besteforeldregenerasjonen kanskje gjør. Dette velger jeg å koble sammen med forskning på palatalitet og av-palatalisering. Flere studier viser at yngre språkbrukere ser ut til å erstatte de tradisjonelle palatalene med enten retrofleksjer eller dentaler/alveolarer, mens de palatale realiseringene enda finnes hos eldre språkbrukere (Neteland, 2009, s. 46; Sætermo, 2011, s. 79). Undersøkelsen gjennomført av Opinion i 2016 (se innledningen i 1) viser at 53 prosent av deltakerne under 30 år oppgir å skrive dialekt i private sammenhenger, og tallet for gruppen over 60 år er bare 15 prosent (Språkrådet, 2017). Jeg tror derfor at intervjudeltakerne tar feil her, og at foreldre- og besteforeldregenerasjonen kan være mer styrt av standardnormen i sin skriving. At de likevel peker på de eldre generasjonene som kandidater for å markere skriftlig palatalitet, er interessant. Dette tolker jeg som at ungdommene selv mener at det foreligger andre språknormer for deres aldersgruppe enn for foreldre- og besteforeldregenerasjonen.

Det andre argumentet som kommer frem av gruppeintervjuene for hvorfor man ikke skal markere palatalitet skriftlig, er det Christoffer omtaler som «unødvendig». Uttalelser som eksemplene i (12a) og (12b) viser at ungdommene ikke bare synes det er stygt med en ekstra *j* eller *i*, men de mener også at det tar tid å sette inn den ekstra bokstaven. Dette viser det samme økonomiseringsprinsippet vi kjenner igjen fra Androutsopoulos (2011, s. 149). Dette kommer også frem hos en av Folkvords (2020, s. 78) deltakere, som sier: «Det kan vær tre bokstava når du skriv *han*, men så ende du opp med fem-seks». Her viser ungdommene at de ikke bare forholder seg til talemålet sitt når de skriver talemålsnært, men standardortografien har også innflytelse dersom det kan gjøre skrivingen enklere og raskere (Stæhr, 2015, s. 162).

Når deltakerne får spørsmål om hvordan de ville ha markert palatalitet skriftlig dersom de *måtte* gjøre det, har de også helt klare tanker om hvordan det må gjøres. Det eneste mulige alternativet er en påhengt *j*, slik hovedmønstret for skriftlig palatalitet er både i denne og i andre studier (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 58; Larsen, 2022, s. 3; Røyneland & Vangsnes, 2020, s.

268). Deltakerne som markerer palatalitet i utvalg 1, viser imidlertid to andre måter å markere palatalitet på i det skriftlige materialet, nemlig foranstilt *i* og foranstilt *j* (se eksempler på disse to strategiene i (4)). At deltakerne i gruppeintervjuene har tanker om hva som er korrekt måte å markere palatalitet skriftlig på, viser at skrivningen er regulert, for oppfatningene deres hadde ikke eksistert dersom den talemålsnære skrivningen var normløs og i «fri flyt».

Stæhr (2015, s. 159) skriver at de danske ungdommene retter på hverandres språkbruk på Facebook, som er et tegn på vennegruppegenererte normer. Akkurat dette er også tydelig blant lofot-ungdommene i det tredje gruppeintervjuet. Når jeg poengterer at deltaker Christoffer har markert ordet *ball* med palatalitet, kommenterer Casper at dette ikke er noe Christoffer bruker å gjøre. I tillegg kommenterer han at han har ertet Christoffer for at han markerte palatalitet. Denne kommentaren tolker jeg som at han ertet Christoffer da han fikk se teksten hans, og at dette ikke gjelder andre skrivesituasjoner. Dette viser at språkbrukerne helt klart styres og reguleres av de normene som er skapt i vennegjengen. På samme måte som en elev vil bli rettet på av læreren for dårlig rettskriving i en norskoppgave på skolen, får Christoffer sanksjoner for ikke å følge normene for talemålsnær skrivning. Han forsvarer også selv språkbruken sin med at den teksten «var jo veldig dialekt», og at han vanligvis ikke skriver slik.

Dette med sanksjoner som konsekvens av brudd på normen kommer særlig frem i flere av gruppeintervjuene (se avsnitt 4.3). Gruppene blir spurt om hvordan de hadde reagert dersom en i gruppa hadde markert palatalitet skriftlig, og svarene deres i (13) viser hvilke sanksjoner denne språkbrukeren ville ha møtt. For å oppsummere denne delen av det tredje forskningsspørsmålet: Språknormer for talemålsnær skrivning ser ut til å styre deltakerne, og dermed har de stor effekt på forekomstene av palatale markeringer i de skriftlige skrivesituasjonene. Det er ikke en del av de vennegruppegenererte normene for talemålsnær skrivning å markere palatalitet skriftlig i Vest-Lofoten. Den store enigheten blant deltakerne i gruppeintervjuene støtter tolkingen av at det eksisterer internaliserte språknormer. Disse normene inkluderer også *hvem* de kan skrive talemålsnært til, og her akkomoderer de gjennom konvergens.

6 Avslutning og videre forskning

I dette avsluttende kapitlet oppsummerer jeg først funnene fra undersøkelsen min, og deretter besvarer jeg problemstillingene. Helt til slutt legger jeg frem noen tanker om hva som kunne vært interessant å forske videre på.

6.1 Oppsummering

Undersøkelsens problemstillinger har for det første vært å *undersøke om ungdommer i Vest-Lofoten har palatalitet i sitt talemål*, og for det andre å *avklare i hvilken grad palatalitet kommer til uttrykk i den talemålsnære skrivingen deres*. I denne undersøkelsen har jeg sett på palatalitet i lofotmålet til 29 ungdommer i Vest-Lofoten mellom 17 og 20 år. Gjennom en muntlig gjenfortellingsoppgave og fire gruppeintervjuer har jeg samlet muntlige data, mens en skriftlig gjenfortellingsoppgave og to meldingsoppgaver er grunnlaget for de skriftlige dataene. I analysen har deltakerne i utvalg 2 fått størst plass, i og med at jeg har hatt mulighet til å se dataene fra undersøkelsene i lys av deres egne refleksjoner om språkbruk i intervjuene. Nå skal jeg gi en kort oppsummering av forskningsspørsmålene mine, som til sammen svarer på problemstillingene.

Det første forskningsspørsmålet var: *Hvordan ser variasjonsmønstrene for palatalitet i talemålet ut?* For det første viser resultatene at 23 av 29 deltakere i den muntlige gjenfortellingsoppgaven i varierende grad har palatalitet i talemålet sitt. Av de totale forekomstene av /n/, /l/, /d/ og /t/ som potensielt kan ha palatal uttale i lofotmålet, har 49 % palatal realisering. Det betyr omtrent halvparten av forekomstene. I gruppeintervjuene er dette tallet litt lavere, nemlig 34 %. Palatal /n/ står uten tvil sterkest i deltakernes talemål, både i gjenfortellingsoppgaven og i gruppeintervjuene. 64 % av alle potensielle palatale forekomster av /n/ har palatal uttale i gjenfortellingsoppgaven. Når det gjelder /l/ er det bare omtrent 8 % av alle potensielle palatale forekomster som har palatal uttale. Et interessant funn i denne sammenhengen er at 21 av 29 deltakere utelukkende har ikke-palatal uttale av alle forekomstene av /l/. Variablene /d/ og /t/ er lavfrekvente i materialet, men mønsteret viser at palatal realisering av /t/ oppstår oftere enn palatal /d/.

Undersøkelsens andre forskningsspørsmål var: *I hvilken grad og hvordan kommer palatalitet til uttrykk i talemålsnære skrivesituasjoner?* Resultatene fra de skriftlige innsamlingsmetodene er svært interessante. Kun fem deltakere har til sammen markert 65 palatale forekomster i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, av 123 mulige palatale forekomster. Den palatale markeringen kommer til uttrykk gjennom tre ulike strategier: Påhengt *j* (*manj*), foran-

stilt *i* (*baill*) eller foranstilt *j* (*åjdden*). Verken i fiktiv vennemelding eller i autentisk privatmelding forekommer det palatal markering. Oppsummert betyr dette at kun fem av 26 deltakere potensielt markerer palatalitet skriftlig.

Det tredje forskningsspørsmålet var: *I hvilken grad kan variasjonen i palatal uttale og skriftlig markert palatalitet forklares som en effekt av: a) av-palatalisering, b) ulike kontekster i innsamlingen av data og c) for skriftlige data: språknormer for talemålsnær skrivning i området?* Av-palataliseringen i det nordnorske dialektområdet ser ut til å ha innvirkning på variasjonsmønstrene for muntlig palatalitet. Derfor argumenterer jeg for at når det er fravær av palatalitet i talemålet, blir det heller ikke ført over i skrift. Kontekstene for datainnsamlingen tolker jeg også som en faktor som har innvirkning på resultatene. Gjenfortellingsoppgavene, både den muntlige og den skriftlige, er konstruerte oppgaver som kan likne situasjoner i skolesammenheng. Språkbrukerne kan derfor ha brukt en formell språkstil i disse delundersøkelsene. Samtidig ser det også ut til å ha skjedd overrapportering av palatalitet i den skriftlige gjenfortellingsoppgaven, når deltakeren Christoffer tilstår at han egentlig aldri markerer skriftlig palatalitet. Dette tolker jeg på to måter: Enten akkomoderer Christoffer mot et språkideologisk ideal, eller så forsøker han å skrive slik at teksten avspeiler hvordan en «lofoting» snakker. Jeg diskuterer også språkets indeksikalitet og akkomodasjon i tilknytning til punkt b). Også normer for talemålsnær skrivning ser ut til å styre deltakernes språkbruk. I gruppeintervjuene kommer det tydelig frem fra samtlige deltakere at man ikke skal markere palatalitet skriftlig, for det «ser stygt ut» og det er «unødvendig» med ekstra bokstaver.

Helt til slutt vil jeg besvare problemstillingene med noen korte, oppsummerende ord. «Ja», ungdommer i Vest-Lofoten har palatalitet i talemålet sitt, men palatalitet kommer nesten ikke til uttrykk i den talemålsnære skrivingen deres. I likhet med annen forskning på digital skrivning, viser denne undersøkelsen at de unge har bevissthet rundt språkbruk, både muntlig og skriftlig. Dette er kunnskap jeg som kommende lektor ønsker å ta med meg inn i klasserommet. Der kan jeg bidra til utviklingen av elevenes metaspråklige bevissthet, og gjøre slik Hårstad (2021, s. 40) etterlyser: «tematisere [...] hvordan ulike språklige praksiser kan være mer eller mindre «passende» eller «brukbare» på forskjellige arenaer».

6.2 Videre forskning

Underveis i arbeidet med dette prosjektet er det flere ting jeg har fundert på, og som jeg gjerne skulle ha undersøkt. Når det gjelder talemålet i Vest-Lofoten fikk jeg flere overraskelser underveis i datainnsamlingen. For det første var jeg ikke klar over at av-palataliseringen var

kommet så langt blant ungdommene som materialet viser. Jeg tenker derfor at en ny talemålsinnsamling i Lofoten hadde vært svært interessant, med sammenlikning av yngre med eldre talere. En undersøkelse med jevn kjønnsfordeling hadde også vært interessant, siden denne undersøkelsen gir dårlig grunnlag for å se på sammenhengen mellom palatalitet og kjønn i lofotmål. I tillegg har studiene av talemålsnær skrivning som jeg har vist til i denne oppgaven, i stor grad undersøkt skrivepraksisene til unge mennesker. En undersøkelse med eldre språkbrukere i Lofoten kunne derfor vært spennende på dette området også, for å avdekke de sosiale, digitale skrivepraksisene til denne aldersgruppen. Dette kunne vært kombinert med kvalitative intervjuer for å få innblikk i deres oppfatninger av språknormer for talemålsnær skrivning. Datamaterialet til denne undersøkelsen gir ellers grunnlag for videre forskning på lofotmålet, både muntlig og skriftlig.

Referanseliste

- Akselberg, G. (2008). Talevariasjon i Noreg. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røynealand, R. & Sandøy, H. (red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik* (2. utg., s. 149–166). Cappelen akademisk forlag.
- Androutsopoulos, J. (2011). Language change and digital media: a review of conceptions and evidence. I Coupland, N. & Kristiansen, T. (red.), *Language Standardisation in Europe* (s. 145–161). Novus.
- Bakkevoll, G.H. (2019). «Mye tøv du skriv»: *Språklege og semiotiske ressursar i politisk CMC* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin <https://munin.uit.no/handle/10037/17801>
- Bell, A. (1984). Language style as audience design. *Language in Society*, 13(2), s. 145–204. Hentet fra <http://doi.org/10.1017/S004740450001037X>
- Bourdieu, P. (1991) *Language and symbolic power*. Polity Press
- Brunstad, E. (2018). Kan sidemålet fremje djupnelæring? Prinsipielle og teoretiske perspektiv på toskriftsopplæringa. I Bjørhusdal, E., Bugge, E., Fretland, J.O. & Helland, A.-K. (red.), *Å skrive nynorsk og bokmål: Nye tverrfaglege perspektiv* (s. 129–156). Samlaget.
- Bugge, E. (2020). Sosiolingvistisk undersøkelse av talemålsvariasjon og dialektendring. I Neteland, R. & Aa, L.I. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 216–231). Universitetsforlaget.
- Chafe, W.L. (red.). (1980). *The Pear Stories: Cognitive, Cultural, and Linguistic Aspects of Narrative Production*. Ablex Publishing Corporation.
- Christiansen, H. (1948). *Norske dialekter 3: De viktigste målmerker og deres råderom*. Tanum.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH] (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet fra NESH <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/hum->

[sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/](#) lastet ned 26.01.2023

- Evjen, L.R. (2011). Æ sitt med klump i halsen når æ skriv det hær: *Dialekt i skriftspråket i debattforum knytt til tre norske nettaviser* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin <https://munin.uit.no/handle/10037/4067>
- Folkvord, M.S. (2020). *Normer i et ikke-normert skriftspråk – en studie av talemålsnær skriving på Facebook Messenger blant trondheimere* [Masteroppgave, univertitetet I Bergen]. Bergen Open Research Archive <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/22890>
- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Bohnacker, U. & Walters, J. (2019). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives – Revised. *ZAS Papers in Linguistics* 63. ZAS.
- Hanssen, E. (2010). *Dialekter i Norge*. Fagbokforlaget.
- Hanssen, E. (1996). Dialektene i Nordland. I Jahr, E. H. & Skare, O. (red.), *Nordnorske dialekter* (s. 121–133). Novus forlag.
- Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukere i gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim* [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hårstad, S. (2020). Språk på nettet – tilnæringsmåtar til digital språkbruk. I Aa, L.I. & Neteland, R. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 1* (s. 140–157). Universitetsforlaget.
- Hårstad, S. (2021). Digital skriving under den sosiolingvistiske lupen: Har det skjedd en språklig revolusjon? I Jølle, L., Larsen, A.S., Otnes, H. & Aa, L.I. (red.), *Morsmålsfaget som fag og forskningsfelt i Norden* (s. 21–45). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215050997-2021-03>
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk: Sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hårstad, S. & Opsahl, T. (2013). *Språk i byen: Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Fagbokforlaget.

- Johannessen, J.B., Priestley, J., Hagen, K., Åfarli, T.A. & Vangsnes, Ø.A. (2009a). The Nordic Dialect Corpus - an Advanced Research Tool. I Jokinen, K. & Eckhard, B. (red.), *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series*, Volume 4. Hentet fra <http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>
- Johannsen, J.B., Priestley, J., Hagen, K., Åfarli, T.A. & Vangsnes, Ø.A. (2009b). *Transkripsjonsretteiing for ScanDiaSyn*. Hentet fra <http://www.tekstlab.uio.no/scandiasyn/Transkripsjonsretteiing%20for%20ScanDiaSyn.pdf>, lastet ned 23.01.23
- Labov, W. (1978). *Sociolinguistic Patterns*. Basil Blackwell.
- Lande, T.M. (2017). «My kjedelige grena i ol ass»: *Stilistisk variasjon i en gruppechat på Facebook* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin <https://munin.uit.no/handle/10037/11323>
- Larsen, T. (2022). «No ha vi ennjделе fått åss honnj!»: *En undersøkelse av ungdommers markering av palatalitet i skrift i Nord-Norge og Trøndelag* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin <https://hdl.handle.net/10037/27012>
- Litt, E. (2012). *Knock, Knock. Who's There? The Imagined Audience. Journal og Broadcasting & Electronic Media*, 56(3), s. 330–345. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.705195>
- Mæhlum, B. (2008a). Identitet og språk. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. (red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 106–126). Cappelen Akademisk Forlag.
- Mæhlum, B. (2008b). Normer. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. (red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg., s. 89–103). Cappelen akademisk forlag.
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet*. Cappelen Damm Akademisk.

- Nesse, A. & Sollid, H. (2010). Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv. *Maal Og Minne*, 102(1), 137–158. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/MOM/article/view/296>
- Neteland, R. (2009). «vann og kan og mann»: *En sosiolingvistisk studie av nn-variabelen og andre språktrekk blant ungdommer i Narvik* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. Bergen Open Research Archive <https://hdl.handle.net/1956/3512>
- Neteland, R. (2020). Kvalitative intervju i norskfaglige oppgaver. I Neteland, R. & Aa, L.I. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 50–67). Universitetsforlaget.
- Neteland, R. & Aa, L.I. (2020). Å designe og gjennomføre eit forskingsprosjekt. I Neteland, R. & Aa, L.I. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 12–24). Universitetsforlaget.
- Norrby, C. & Håkansson, G. (2015). *Introduktion till socioingvistik*. Studentlitteratur.
- Otnes, H. (2013). Fiktive skriveroller og ukjente mottakere. Kontekstualisering i skriveoppgaver. I Askeland, N., Maagerø, E. & Aamotsbakken, B. (red.), *Læreboka: Studier i ulike læreboktekster* (s. 201–214). Akademika forlag.
- Røyneland, U. & Vangsnes, Ø. A. (2020). Joina du kino imårgå? Ungdommars dialektskriving på sosiale medium. I Hagen, K., Hjelde, A., Stjernholm, K. & Vangsnes, Ø.A. (red.), *Bauta: Janne Bondi Johannessen in memoriam*, 11(2), 357–392. <https://doi.org/10.5617/osla.8508>
- Salamonsen, M.K.Å. (2022). *Nordnorsk dialekt i talegjenkjenningsverktøy: En kvalitativ studie av hvordan Word «Dikter» transkriberer nordnorsk talemål* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin. <https://hdl.handle.net/10037/27007>
- Selås, M. (2020). Å undersøke munnleg språkutvikling i skulealder. I Neteland, R. & Aa, L.I. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 199–215). Universitetsforlaget.
- Sollid, H. (2002). Om observatørens paradoks. *Målbryting*, 6, 175–190. <https://doi.org/10.7557/17.4758>
- Sollid, H. (2008). Autentisitet på nordnorsk. *Målbryting*, 9, 69–91. <https://doi.org/10.7557/17.4798>

- Språkrådet. (2017, 15. november). *Sterk språkinteresse blant nordmenn*.
<https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/sterk-sprakinteresse-blant-nordmenn/>
- Stjernholm, K. (2020). Spørreundersøkelser i norskdidaktiske masteroppgaver. I Neteland, R. & Aa, L. I. (red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 68–88). Universitetsforlaget.
- Strand, S.E. (2018). «Hvis æ skriv bokmål te nån av trondheimsvennan mine så får æ kjeft for at æ har blitt så fin»: En sosiolingvistisk studie av språkbruk på Messenger [Masteroppgave, NTNU Norges teknings-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2563632>
- Stæhr, A. (2015). Sociale medier og hverdagssprog. I Gregersen, F. & Kristiansen, T. (red.), *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* (s. 153–164). Sprogforandringscentret.
- Sætermo, M.S. (2011). n, l, t og d: En komparativ studie av palataler versus postalveolarer i Alta-dialekten [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin <https://munin.uit.no/handle/10037/4070>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thuen, T. (2003). Steder, grenser og tilhørigheter: Noen innledende betraktninger. I Thuen, T. (red.), *Sted og tilhørighet* (s. 11–37). Høyskoleforlaget.
- Vangsnes, Ø.A. (2019). Dialekt i sosiale medium – det norske perspektivet. *Språk i Norden*, 49(1), 94–104. <https://tidsskrift.dk/sin/article/view/114949>
- Vikør, L. (2004). *Dialektar som skriftspråk i tre norske distrikt*. Novus forlag.
- Wiese, H. (2020). Language situations: A method for capturing variation within speakers' repertoires. I Asahi, Y. (red.), *Methods in Dialectology XVI* (s. 105–121). Peter Lang.

Vedlegg

Vedlegg 1 Sikt

Norsk ▾ Marit Irene Andreassen ▾

[Meldeskjema](#) / [Lofotdialekt i tale og skrift](#) / [Vurdering](#)

Vurdering av behandling av personopplysninger

Skriv ut

28.10.2022 ▾

Referansenummer
613867

Vurderingstype
Standard

Dato
28.10.2022

Prosjekttittel
Lofotdialekt i tale og skrift

Behandlingsansvarlig institusjon
UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Prosjektansvarlig
Øystein A. Vangsnes

Student
Marit Irene Andreassen

Prosjektperiode
07.11.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger
Alminnelige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonsikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.06.2023.

Vi vil avslutte videre oppfølging og protokollføring av behandlingen av personopplysninger ved 30.06.2023. Dere må sørge for at den videre lagringen av personopplysningene protokollføres av din institusjon. Dere må påse at ny bruk av personopplysningene er i tråd med personvernforordningen. Dette kan sikres ved for eksempel å sende et meldeskjema til Personverntjenester

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyller-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Markus Celiussen

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i undersøkelsen ”Lofotdialekt i tale og skrift”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en undersøkelse i tilknytning min masteroppgave i nordisk språk ved UiT Norges arktiske universitet. Formålet med undersøkelsen er å undersøke hvordan ungdom i Vest-Lofoten snakker og skriver på dialekt. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for undersøkelsen og hva deltakelse vil innebære for deg.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å rekruttere deg som deltaker til denne undersøkelsen siden du er ungdom i Lofoten med en nordnorsk dialekt. Omtrent 30 elever vil bli spurt om å svare på en spørreundersøkelse og to tegneserieoppgaver, og av disse vil ti bli invitert til å delta videre i undersøkelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i undersøkelsen, innebærer det at du først fyller ut et spørreskjema, som vil ta cirka 10 minutter. Spørreskjemaet inneholder noen enkle spørsmål om deg selv (navn, alder, kjønn, bosted, morsmål og dialekt). Svarene dine registreres elektronisk. Deretter vil du få to tegneserieoppgaver, hvor den første innebærer at du ser på to korte tegneserier og forteller meg hva du ser (ca. 15 minutter). Jeg vil ta lydopptak av sekvensen. Den andre oppgaven omfatter å skrive ned det du ser i tegneseriene på dialekt. Jeg er ikke interessert i hvor riktig eller galt du snakker eller skriver, bare *hvordan* du snakker og skriver. Deretter kan du bli invitert til å bli med videre i undersøkelsen, og deltakelse her innebærer en kort tekstoppgave og en samtalesituasjon. I tekstoppgaven skal du skrive noen meldinger til ulike, tenkte situasjoner. Oppgaven tar cirka 10 minutter, og svarene registreres elektronisk. Samtalsituasjonen innebærer at du sammen med en annen deltaker har en samtale med meg om de oppgavene dere har gjennomført (ca. 30 minutter). Jeg vil ta lydopptak av samtalen. Undersøkelsen har ikke noe med norskfaget eller skolen å gjøre, og deltakelse krever ingen forberedelse.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan jeg bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Både de skriftlige svarene dine og lydopptakene behandler jeg konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun veilederne mine og jeg vil ha tilgang til lydopptakene mens prosjektet pågår. Resultatene fra undersøkelsen vil være tilgjengelig i form av en masteroppgave, men all informasjon som kan spores tilbake til deg vil anonymiseres. Det vil si at navnet ditt ikke vil bli brukt i oppgaven, og du vil i stedet bli omtalt med et fiktivt navn. Opplysninger som bosted vil bli gjort mer generell, slik at kun region/dialektområde presenteres. Dermed skal du ikke kunne identifiseres i oppgaven.

Hva skjer med personopplysningene dine når undersøkelsen avsluttes?

Undersøkelsen vil etter planen avsluttes i juni 2023, når oppgaven blir godkjent. Da vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres, og lydopptak og andre personopplysninger slettes. Dersom du gir tillatelse til at dataene kan lagres videre hos Sikt personverntjenester (<https://www.nsd.no/arkiver-data/>), vil lydopptakene være tilgjengelig, mens opplysninger som navn og bosted vil fjernes fra materialet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UiT Norges arktiske universitet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i denne undersøkelsen er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvem er ansvarlig for undersøkelsen?

Hovedveileder Øystein A. Vangsnes, professor i nordisk språkvitenskap ved UiT Norges arktiske universitet, er ansvarlig for undersøkelsen. Biveileder er førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap ved UiT, Åse Mette Johansen. Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer, kan du ta kontakt med veilederne (oystein.vangsnes@uit.no eller ase.mette.johansen@uit.no) eller meg.

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av undersøkelsen, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Dersom du ønsker å delta i undersøkelsen, kan du signere den vedlagte samtykkeerklæringen.

Med vennlig hilsen

Marit Irene Andreassen
Lektorutdanning 8-13 i nordisk
UiT Norges arktiske universitet
Man197@uit.no

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om undersøkelsen *Lofotdialekt i tale og skrift*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å svare på spørreskjema
- å svare på tekstoppgaver
- å delta i samtale om en tegneserie med lydopptak av meg
- å delta i gruppesamtale med lydopptak av meg
- at mine opplysninger kan bli brukt i oppgaven (anonymt)
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Jeg samtykker også til videre lagring av data hos Sikt personverntjenester i etterkant av undersøkelsen (sett ring rundt):

Ja

Nei

Sted/dato

Signatur

Vedlegg 3 Spørreundersøkelse

Spørreskjema til «Lofotdialekt i tale og skrift»

Dette spørreskjemaet er en del av en undersøkelse knyttet til min masteroppgave, hvor jeg er interessert i å samle informasjon om lofotdialekten og hvordan ungdom i Lofoten skriver og snakker på dialekt. Svarene vil bli behandlet og presentert anonymt i min masteroppgave. Det vil si at all informasjon som kan spores tilbake til deg vil anonymiseres, og du blir omtalt med et fiktivt navn. Det er 15 spørsmål fordelt på to sider, og det vil ta deg cirka 10 minutter å svare. Det er helt frivillig å delta.

1. Navn:
2. Fødselsår:
3. Kjønn:
4. Studieretning:
5. Bosted:
6. Har du bodd andre steder før?
 - a. Hvor?
 - b. Hvor gammel var du da du flyttet til Lofoten?
7. Morsmål:
8. Kan du snakke flere språk? Hvilke?
9. Hvilke(t) språk bruker du mest skriftlig?
10. Hvilke(t) språk bruker du mest muntlig?
11. Dersom foreldrene dine snakker en norsk dialekt:

a. Hvilken dialekt snakker foresatt nr. 1?

b. Hvilken dialekt snakker foresatt nr. 2?

12. Hvilket skriftspråk har du som hovedmål i skolen?

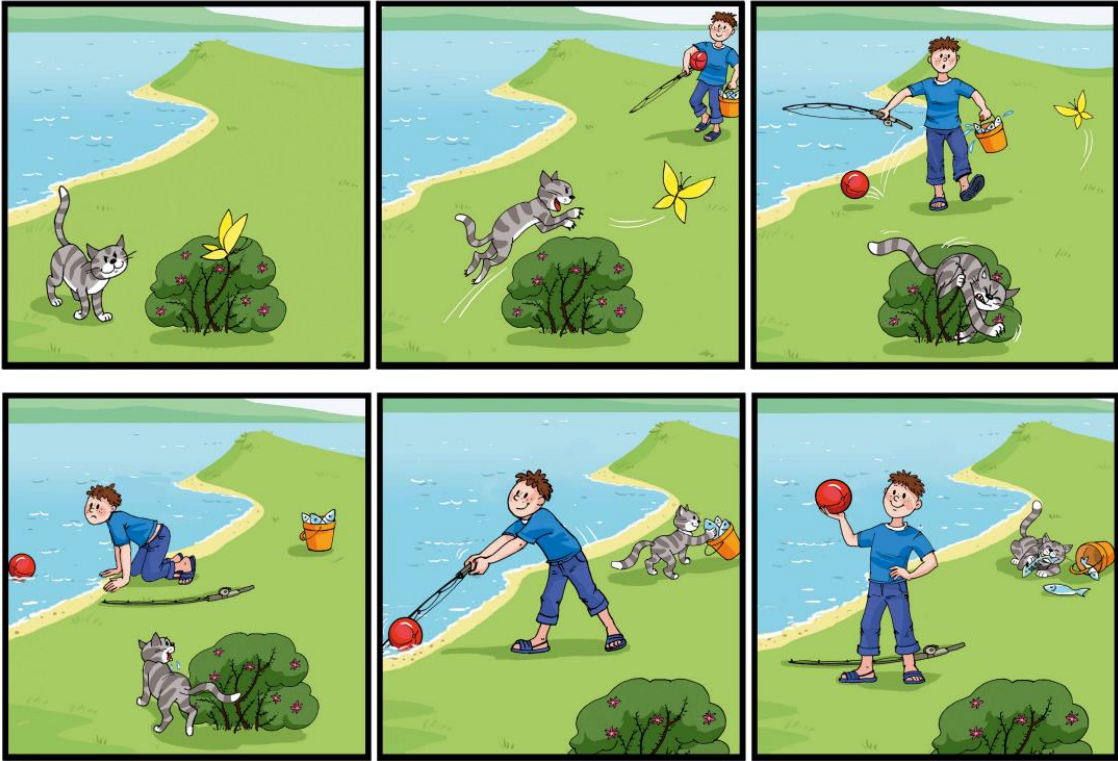
13. Hvilket språk eller hvilken dialekt bruker du når du skriver til venner i sosiale medier?
Dersom du bruker flere, så skriv det.

14. Hvilket språk eller hvilken dialekt bruker du når du skriver en melding til læreren din?
Dersom du bruker flere, så skriv det.

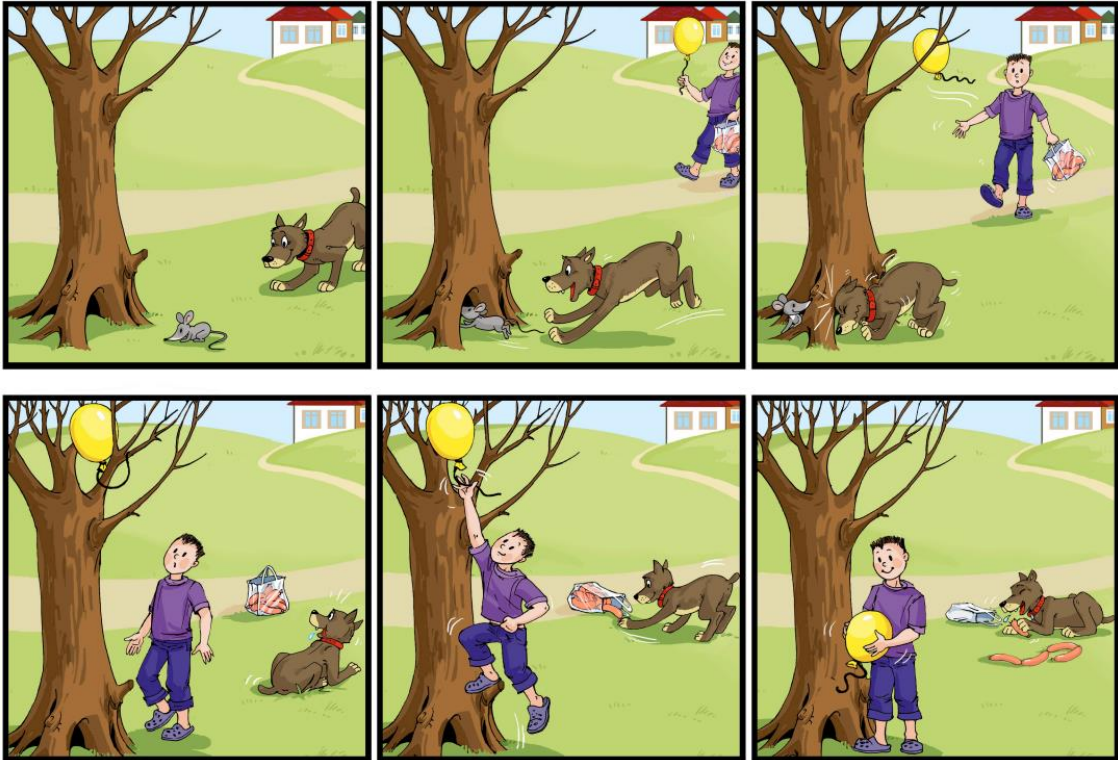
15. Hvilket språk eller hvilken dialekt bruker du når du skriver en melding til foreldrene dine? Dersom du bruker flere, så skriv det.

Vedlegg 4 Tegneserier til gjenfortellingsoppgaver

Tegneserie 1:

Tegneserie 2:

Vedlegg 5 Intervjuguide

Tema	Spørsmål til samtalen
Tegneserien	<p>Hva tror dere var hensikten med å snakke om tegneseriene?</p> <p>(Deltakerne får i oppgave å markere dialektord i hverandres skriftlige tegneserier, og sammenlikne disse). Hva finner dere av likheter og forskjeller?</p>
Talemål	<p>Hva tenker <i>dere</i> er typiske trekk ved lofotdialekten?</p> <ul style="list-style-type: none">- Hvor i Vest-Lofoten er disse trekkene mest tydelig/utbredt? <p>Hvordan snakker besteforeldregenerasjonen sammenliknet med dere?</p> <p>Er det noen trekk ved lofotdialekten som er på tur å forsvinne tror dere?</p>
Å skrive dialekt	<p>I hvilke situasjoner bruker dere å skrive meldinger på dialekt/dialektnært?</p> <p>I hvilke situasjoner velger dere å ikke skrive på dialekt/dialektnært?</p> <p>Hvilke ord er det lett å skrive på dialekt/skriver dere alltid på dialekt?</p> <p>Er det noen ord dere aldri skriver på dialekt, og i så fall hvorfor?</p> <p>(Dersom deltakeren har palatal uttale, men ikke i skrift): Hvorfor markerer/skriver du ikke den lyden når du skriver på dialekt?</p> <p>(Dersom deltakeren har palatal uttale og skriftlig markering): hvordan tenker du/dere det er best å markere/skrive denne lyden?</p> <p>Fins det flere måter å gjøre det på?</p> <p>Hva synes du/dere om å markere/skrive disse lydene skriftlig?</p> <p>Hvem/hvilken aldersgruppe markerer/skriver, etter deres oppfatning, disse lydene (mann, ball, greit) når de skriver på dialekt?</p> <p>Flere spørsmål knyttet til det deltakerne har svart i skriveoppgavene.</p>

